

ЖАРЛЫҚ

15 НАУРЫЗДА РЕСПУБЛИКАЛЫҚ РЕФЕРЕНДУМ ӨТКІЗУ ТУРАЛЫ

2026 жылғы 11 ақпан

Қазақстан Республикасы Конституцияның 44-бабының 10) тармақшасына және «Республикалық референдум туралы» Қазақстан Республикасы Конституциялық заңының 18-бабына сәйкес **ҚАЗУЛЫ ЕТЕМІН:**

1. 2026 жылғы 15 наурызда республикалық референдум өткізілсін.

2. Қазақстан Республикасының жаңа Конституциясының жобасы: «Жобасы бұқаралық ақпарат құралдарында 2026 жылғы 12 ақпанда жарияланған Қазақстан Республикасының жаңа Конституциясын қабылдайсыз ба?» деген сауал қойылып, республикалық референдумға шығарылсын.

3. Осы Жарлық пен Конституцияның жобасы 2026 жылғы 12 ақпанда бұқаралық ақпарат құралдарында ресми түрде жариялансын.

4. Республикалық референдумға дайындық пен оны өткізу Референдумның орталық комиссиясының қызметін атқаратын Орталық сайлау комиссиясына, сондай-ақ референдумның аумақтық және учаскелік комиссияларының қызметін атқаратын аумақтық және учаскелік сайлау комиссияларына жүктелсін.

5. Қазақстан Республикасының Үкіметі Қазақстан Республикасының Орталық сайлау комиссиясымен, Қазақстан Республикасының басқа да орталық мемлекеттік және жергілікті атқарушы органдарымен бірлесіп, республикалық референдумды ұйымдастыру және өткізу бойынша қажетті шаралар қабылдасын.

6. Осы Жарлық жарияланған күнінен бастап қолданыса енгізіледі.

Қазақстан Республикасының Президенті Қ.ТОҚАЕВ

Астана, Ақорда,
2026 жылғы 11 ақпан
№ 1170

ЖАҢА АТА ЗАҢНЫҢ ҚОРЫТЫНДЫ ЖОБАСЫ

Кеше Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Конституциялық комиссия төрағасы – Конституциялық сот төрағасы Эльвира Әзімованы, Конституциялық комиссия төрағасының орынбасары – Мемлекеттік кеңесші Ерлан Қаринді және Конституциялық комиссия мүшесі – Президенттің құқықтық мәселелер жөніндегі көмекшісі Ержан Жиенбаевты қабылдады.

Мемлекет басшысына Комиссияның жаңа Конституция жобасы бойынша атқарған жұмысы туралы мәлімет берілді. Эльвира Әзімова Комиссияның осыған дейін өткен он екі отырысының нәтижесінде жаңа Ата Заңның қорытынды жобасы әзірленгенін баяндады. Жаңа Конституция мәтіні азаматтар мен сарапшылардың бытыр қазан айынан бастап eGov және e-Отinish порталдарына жолдаған бастамалары негізінде дайындалды. Сондай-ақ жобадан Парламенттік реформа жөніндегі жұмыс тобы қазан-қаңтар айлары аралығында жинақтаған тәсілдер де ескерілді. Эльвира Әзімова Конституциялық комиссия талқылау қорытындысы бойынша жаңа Конституция жобасын жалпыхалықтық референдумға шығаруды ұсынатынын жеткізді.

Мемлекет басшысы Конституциялық комиссияның өте ауқымды әрі маңызды жұмыс атқарғанын атап өтті. Президенттің пікірінше, жаңа Конституция ережелері мемлекетіміздің институционалдық негізін трансформациялау үдерісі толығымен аяқталып, мүлде жаңа конституциялық үлгіге көшетінін көрсетеді.

Қасым-Жомарт Тоқаев жаңа Ата Заң жобасы қоғамдағы өзекті құндылықтар мен мемлекеттік саясат қағидаттарын айқындап қана қоймай, Қазақстанның одан әрі прогрессивті дамуына негіз қалайтынын айтты.

Президент маңызды жұмысты кәсіби тұрғыда атқарған Конституциялық комиссия мүшелеріне ризашылығын білдірді. Сондай-ақ Комиссия мүшелерінің жаңа Конституция жобасын тікелей эфирде талқылауы қоғамдық диалогтің жоғары деңгейін танытқанына назар аударды.

Бұдан бөлек, Мемлекет басшысы жобаны әзірлеу мен талқылауға мыңдаған азаматтың белсене атсалысқанына тоқталып, бұл «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдамасына сай келетінін және жаңа Конституцияның шыншай халықтық сипатын көрсететінін атап өтті.

Қасым-Жомарт Тоқаев жаңа Конституцияны қабылдау бойынша республикалық референдум өткізу туралы Жарлыққа қол қоятынын мәлімдеді.

Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ, Қазақстан Республикасының Президенті:

ҮКІМЕТТІҢ БІРІНШІ КЕЗЕКТЕГІ МІНДЕТІ – БАТЫЛ, КҮМӘНСІЗ ШЕШІМДЕР ҚАБЫЛДАУ

10 ақпан күні Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың төрағалығымен Үкіметтің кеңейтілген отырысы өтті. Алқалы жиында 2025 жылғы еліміздің әлеуметтік-экономикалық даму қорытындылары сарапқа түсіп, алдағы мақсат-міндеттер нақтыланды. Премьер-министр Олжас Бектенов, Ұлттық банк төрағасы Тимур Сүлейменов, Премьер-министрдің орынбасары – Жасанды интеллект және цифрлық даму министрі Жаслан Мәдиев баяндама жасады.

– Бәріңізге мәлім, Қазақстан өтпелі кезеңге аяқ басты. Біз ел тағдырына әсер ететін ауқымды өзгерістерді жүзеге асырып жатырмыз. Қызылордада өткен Ұлттық құрылтай отырысында конституциялық реформаның маңызды тұстары туралы айтқанымды білесіздер. Қоғамда кеше ғана емес, жарты жылдан бері Конституцияға қатысты жан-жақты пікір алмасу жүріп жатыр. Барлық ұсынысты жүйелеп, саралау үшін 130 адамнан тұратын Конституциялық комиссия құрылды. Бұл – ауқымы жағынан да, кәсіби деңгейі тұрғысынан алып қарасақ та, еліміз үшін теңдесі жоқ комиссия. Осы жолы Комиссия құрамында шетел мамандары жоқ.

Жалпы, бытыр қазан айынан бастап азаматтарға өз пікірін білдіруге толық мүмкіндік берілді. Сол уақыттан бері eGov және eОтinish мемлекеттік цифрлық платформалары арқылы бірнеше мың ұсыныс келіп түсті. Комиссия өтініштің бәрін мұқият қарап, қорытып, тиісті түзетулерді әзірледі. Конституциялық комиссияның жұмысы барынша ашық жүргізілді. Мұны айтып өту өте маңызды. Себебі еліміздегі реформалар бұрын-соңды ешқашан дәл осылай жан-жақты талқыланып, тікелей эфир арқылы жұртшылықтың назарына ұсынылмаған, – деді Президент.

Мемлекет басшысы атап өткендей, «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» ретінде цифрлық платформалар кеңінен қолданылды. Конституциялық реформаға байланысты азаматтармен байланыс желілері тиімді жұмыс істеді. Соның арқасында шын мәнінде жалпыұлттық ауқымдағы талқылау болды десек, дұрыс болар. Бұл – Әділетті Қазақстан құрылысының айқын көрінісі.

Осыған дейін Конституциялық комиссияның он отырысы өткен. Комиссия мүшелері түзетулердің аса көптігін ескере отырып, ортақ пайымға келген. «Ата Заңға кезелеген өзгеріс енгізу жеткіліксіз, кезелеген жағдайда жаңа Конституция қабылдаған жөн» деген байлам жасалып, осының негізінде қаңтар айында жаңа Конституцияның алғашқы нұсқасы жарияланды.

– Бұл бастама қоғамның айрықша назарын аударды. Мен мұны өте жақсы үрдіс деп санаймын. Азаматтарымыз Конституция жобасының түрлі баптарын қызу талқылап жатыр. Қоғамның саяси мәдениеті және белсенділігі артып келеді. Бұл – менің саяси бағдарымда көрсетілген негізгі міндеттердің бірі.

Еліміз үшін «Әртүрлі көзқарас – біртұтас үлгі» және «Плурализмге – ашықпыз, экстремизммен – қашықпыз» қағидаттары өте маңызды. Сол

арқылы қоғамдық диалогтің дамуына, еліміздің үздіксіз алға басыуына жол ашылды. Қазірдің өзінде бір нәрсені күмәнсіз айтуға болады: жұртшылық назарына мүлде жаңа құжат ұсынылып отыр. Бұл құжат мемлекетіміз дамуың жолды жолына түскенін, яғни сапалық тұрғыдан жаңа деңгейге көтерілгенін көрсетеді.

Жаңа Конституция жобасына енген нормалар Қазақстанның саяси жүйесінің даму қисыны мен бірізділігін бекітеді. Ол, ең алдымен, «Күшті Президент – ықпалды Парламент – есеп беретін Үкімет» тұжырымдамасына негізделді. Соңғы жылдардағы саяси реформаларға кенінен қарасақ, Қазақстан суперпрезиденттік билік формасынан түбегейлі бас тартып, беделді әрі ықпалды Парламентті бар президенттік республика үлгісіне көшкенін көз жеткізуге болады. Ұсынылып отырған өзгерістер – осы үдерістің заңды жалғасы. Соңғы жылдардағы саяси реформаларға конституциялық реформа мемлекетіміздің конституциялық негізін толық қайта құру қажет екенін көрсетеді.

Шын мәнінде, бұл – мемлекетті басқарудың жаңа жүйесін қалыптастыру деген сөз. Ұсынылған түзетулер билік құзыреттерін қайта бөлуге, тежемелік және тепе-теңдік жүйесіндегі теңгерімді күшейтуге, ең бастысы, барлық саяси институттардың тиімділігі мен орнықтылығын жақсартуға мүмкіндік береді.

Жаңа Конституция жобасында «адам мемлекет үшін емес, мемлекет адам үшін» қағидаты айқындала түсті. Біз 2019 жылдан бері дәйекті түрде осы жолмен жүріп келеміз, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Президент осы тұста ұсынылып отырған өзгерістердің арқауы – бір, бұл – адамдардың және азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғау екенін шегелеп айтты. Шын мәнінде, бұл – жалаң сөз емес. Адам құқығының қорғалуына кепілдік беретін және оның нақты жолдары айқын көрсетілетін біртұтас жүйе қалыптасуда.

– Мысалы, адвокаттардың ұсынысымен Ата Заң жобасына адвокатура туралы жеке бап қосылды. Жаңа Конституция жобасында білім беру жүйесіне баса мән беру арқылы мемлекеттің зайырлы сипаты да нақтылана түсті. Ал «Неке – еркек пен әйелдің ерікті және теңқұқылы бірлестігі, яғни одағы» деген тұжырым арқылы қоғамдағы дәстүрлі құндылықтарды сақтап қалу мақсаты көзделді. Конституция жобасында табиғатты қорғау мәселесіне де назар аударылды. Менінше, бұл – өте маңызды нәрсе.

Түзетулердің ішіне тағы бір аса қажетті норманы енгізу керек деп

санаймын. Қазіргі Конституцияда «Тұрғын үйге қол сұғуға болмайды. Сот шешімінсіз тұрғын үйден айыруға жол берілмейді» деген ереже бар. Осы ережені «тұрғын үйден мәжбүрлеп шығаруға» да сот шешімінсіз жол берілмейді деп толықтырған жөн. Менінше, бұл – жаңа Конституцияның сипатына толық сай келетін әлеуметтік норма. Конституциялық комиссия мүшелерінен осы ұсынысты қарауды сұраймын. Тұтастай алғанда, Негізгі Заң жобасында Қазақстанның қарқынды дамуына, ұлттымыздың ұйысуына қажетті іргелі қағидаттар мен құндылықтар толық қамтылған, – деді Мемлекет басшысы.

Жаңа Конституция жобасында Әділетті Қазақстан, Заң мен тәртіп, азаматтардың құқықтары мен бостандықтары мұлтіксіз сақталатыны сияқты негізгі қағидаттар нақты көрсетілген. Білім, ғылым, инновациялар және мәдениет еліміздің теңдессіз басымдықтары ретінде айқындалды. Тәуелсіздік, егемендік және аумақтық тұтастық мызғымас құндылықтар болып қала береді және еліміздің ұнитарлығы, жерінің тұтастығы мен басқару нысаны ешқашан өзгермейді деген аса маңызды сөздер бар. Ата Заңымызда бірлік пен келісімнің негіздері нығая түседі. Бас құжатта жауапты әрі жасампаз отаншылдық ұғымы нақты жазылады. Осындай дәйекті мысалдар келтірген Президент бір сөзбен айтқанда, жаңа Конституция жобасын шын мәнінде озық, яғни түбегейлі жаңартқан, әрбір тұсы сарапталған, сапалы жазылған мәтін деп атауға толық негіз бар екенін, онда конституциялық құрылысқа қатысты әлемдегі үздік тәжірибелер көрініс тауып, адам құқықтары және ұлттық мүддеміз толық қорғалғанын жеткізді.

– Әрине, қазіргі Конституциямыздың мән-маңызын ешкім жоққа шығармайды. Соңғы 30 жылда жеткен барлық жетістігіміздің бастауында Ата Заңымыз тұрғаны сөзсіз. Бұл – тұңғыш Президент Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың табанды еңбегінің арқасы.

Дегенмен бұл құжат еліміз енді ғана еңсесін тіктей бастаған кезде қабылданғанын ескерген жөн. Онда Тәуелсіздіктің алғашқы кезеңіндегі қиын күндердің ізі бар. Солай болуы да заңды. Сол кезден бері еліміз адам танымастай өзгерді. Болашағымызға көбі күмәнмен қараса да, Қазақстан халықаралық беделі жоғары, мықты мемлекетке айналды. Қазір әлемдегі геосаяси, геэкономикалық, технологиялық ахуал түбегейлі өзгеріп жатыр. Соңғы жылдары Қазақстан да көптеген өзгерісті бастан өткерді. Бұл өзгерістер ұлт санасына ықпал етті, тіпті зор сілкініс әкелді десек, қате болмас. Сондықтан еліміздің мақсат-міндеттерін, құндылықтары мен қағидаттарын заман талабына сай, конституциялық деңгейде жаңғырту айрықша маңызды.

Жаңа Конституцияның жобасы жекелеген түзетулер енгізілген жоба емес. Бұл өзгерістердің басты мақ-

саты – жаңа тарихи дәуірде мемлекеттің негіздерін түбегейлі қайта құру, қоғамдық сананы жаңғырту. Жаңа Конституцияның жобасына аса қажетті әрі озық нормалар енгізілген. Біз бәріміз бір ел болып ырыс-ынтымағымызды, береке-бірлігімізді сақтай отырып, эволюциялық, яғни табиғи жолмен дамып келеміз. Бұл – өте маңызды. Бұдан басқа жол жоқ, – деді Қасым-Жомарт Кемелұлы.

Мемлекет басшысы осы ретте жаңа Конституция Қазақстанды тың қарқынмен өркендетуге, әр азаматтың әлеуетін арттыруға жол ашатынына сенім білдіріп, Ата Заңға қатысты түпкілікті шешім жалпыұлттық референдумда қабылданатынын айтты.

– Біздің басты мақсатымыз – қазіргі күрделі кезеңде Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық және халықаралық әлеуетін арттыру. Сарапшылар әлем экономикасының өсімі баяулап, халықаралық сауда қарқыны әлсірейді деген болжам жасауда. Дамушы елдерге салынатын жаһандық инвестиция көлемі азайып барады. Қаржы саласы тоқырауға ұшырауы мүмкін. Бүгінде көптеген ел өз нарығын қорғау шараларын күшейтіп жатыр. Мемлекеттер арасында өзара тарифтік шектеу қою үрдісі белен алды. Жаһандану үдерісі кері сипат ала бастады. Мұның бәрі әлемдегі геосаяси ахуалды өзгертіп жатыр. Бірақ негізгі әрі шешуші оқиғалар әлі алда.

Дүние жүзінде мүлде жаңа үдерістер пайда болуда. Мемлекеттің тұрақты дамуы үшін біз осы өзгерістерге экономикалық және саяси тұрғыдан бейімделуіміз қажет. Бұл – аса маңызды міндеттің бірі. Бұрынғы тәсілдер қазір тиімсіз болып қалғанын көріп отырмыз. Озық мемлекеттер әлем экономикасын дамытудың жаңа үлгісін әзірлеуге кірісіп кетті. Біз де бұл үдерістен шет қалмауымыз керек, – деді Президент.

«Ұлт мүддесін қорғау үшін экономиканы нығайтуға және дамытуға арналған нақты жоспар болуға тиіс». Осылай деген Мемлекет басшысы дүние жүзіндегі экономикалық ахуалға қарамастан, бытыр экономикамыз 6,5 пайызға өскенін атап өтті. Біздің миссиямыз – айқын: экономикалық өсім жоғары сапаға ие болуы керек, яғни, ең алдымен, халықтың әл-ауқатын арттырып, тұрмысын жақсартуға тиіс. Басқаша айтқанда, ішкі жалпы өнім арқан сайын азаматтардың нақты табысы да көбеюі керек. Бұл – Үкіметтің алдында тұрған негізгі міндет.

– Аталған мақсатқа жету үшін бізге бұған дейінгі өсімді қанағат тұтпайтын, қазіргі сын-қатерлерге жедел жауап беретін, басымдықтар егжей-тегжейлі ойластырылған экономикалық саясат қажет. Басқаша айтқанда, бізге тұрақты өсім моделі керек. Оған сәйкес, мемлекет нарықтық экономиканың стратегиялық даму векторын нақты анықтап, қолда бар қаржы ресурстарын экономикалық өсім ескеретін басты салаларға бағыттауы қажет. Мұндай тәсіл ұлттық табысты азаматтарымызға анағұрлым тиімді әрі әділ бөлуге мүмкіндік береді.

Ашығын айтқанда, мен бұл жайында күнде ойланамын, мамандармен кеңесемін, арнайы экономикалық сараптамаларды оқимын. Экономикалық және қаржылық саясатты қайта жаңғырту бойынша ауқымды жұмыс күтіп тұр. Үкіметтің таяу арадағы міндеті – өнімділікті арттыру, технологиялық жаңару және адами капиталды дамыту есебінен өсімді қамтамасыз ету, табысты ел игілігіне жұмсау.

Мұндай модельді тек инвестиция саясатын жандандыру, бизнестің мүддесін тұрақты қорғау арқылы құруға болады. Яғни бұл саясаттың түпкі нәтижесі халық табысын арттыру, экономикалық дербестікті нығайту болуға тиіс, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Мемлекет басшысы айтқандай, Үкіметтің алдында уақыт озырмай шешетін бірқатар міндет бар. Атап айтқанда, тұрақты әрі қалыпты инфляциян көрсеткішін және мемлекет қаржысының теңгерімділігін қамтамасыз ету, сондай-ақ бытырғы Жолдауда жарияланған жаңа инвестициялық кезеңді толығымен жүзеге асыру.

2,3,4-беттер

Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ, Қазақстан Республикасының Президенті:

ҮКІМЕТТІҢ БІРІНШІ КЕЗЕКТЕГІ МІНДЕТІ –

Жаппай цифрландыру және жасанды интеллекттің енгізу көмекші қызмет атқарумен шектелмей, экономикалық дамудың басты арқауы болуы керек. ЖИ негізінде цифрландырудың бірқатар басты міндеттерін орындау қажет. Бұл – еңбек өнімділігін арттыру, экономиканың экспортқа бағдарланған секторларын қалыптастыру, қосылған құны жоғары өнім шығару және Қазақстанды жаһандық цифрлық экономика тізбегіне кіріктіру.

Жаңа инвестициялық кезеңді іске асыру еліміздің индустрия, энергетика, көлік салаларындағы заманауи жүйесін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Жасанды интеллекттің дамыту, бұл – ұран емес, бұл экономикалық идеологияның негізгі тірегі, тіпті ұлттық идеологиямыздың мызғымас тұғыры болуға тиіс. Осындай жауапты сәтте дұрыс, батыл әрі тиімді шешімдерді дер кезінде қабылдау өте маңызды. Шынайы өмірге түк қатысы жоқ «құрғақ» ұсыныстар беру, қысқасы, нәтижесі жоқ іспен айналысу мүлдем болмауы қажет.

Бүкіл мемлекеттік аппарат нақты нәтижеге жету үшін жұмыс істеуі керек және оның игілігін бүкіл қоғам көруге тиіс. Осы ретте Президент қазіргі таңдағы аса өзекті мәселелерге тоқталып өтті.

– Бірінші. Инфляцияны ойға қонымды, қалыпты деңгейге түсіру қажет. Оның шарықтап кетуіне жол бермеу керек. Инфляцияның не себепті жоғары болып тұрғаны белгілі, кеселдің себебі анықталды. Енді осы мәселені шешу керек. Бірақ ұсынылатын шаралар елдің дамуына кері әсерін тигізбейі қажет. Дәл осы тұста түрлі пікір айтылып жатыр.

Үкімет пен Ұлттық банкке бірлесіп нақты іс-қимыл алгоритмін әзірлеуді тапсырамын. Осы маңызды жұмысқа барлық мекеме өкілдері мен сарапшылар қатысуға тиіс. Тағы да қайталап айтамын: қолайсыз ахуалды шұғыл ретке келтіру қажет. Биылдан бастап үш жыл қатарынан инфляцияны төмендету үшін нақты шаралар қабылдау керек. Бірлескен іс-қимыл бағдарламасын сапалы орындау айрықша маңызды. Мәселені шешудің орнына бос сөзді көбейтіп, қажетсіз «жол карталарын» әзірлеу – жауапкершіліктен қашу деген сөз. Алдын ала ескерту: ондай жағдайда қатаң шара қолданылады. Халықтың табысы артса ғана, нақты нәтижеге қол жеткіздік деп санауға болады, – деді Мемлекет басшысы.

Президент екінші маңызды мәселе ретінде жаңа Салық кодексінің тиімді енгізілуін қамтамасыз ету керектігін айтты. Жаңа салық-бюджет саясаты теңгерімді сипат алып, экономиканы орнықты дамытуға, халықтың әлауатын арттыруға бағдарлануы қажет.

– Биыл күшіне енген Салық кодексі экономикадағы ашықтық пен тәртіпті күшейтуге ынталандырады. Қазірдің өзінде алғашқы оң нәтижелерін көріп отырмыз. Экономика министрлігінің мәліметіне сәйкес, өзін-өзі жұмыспен қамтығандарға арналған жаңа салық режимі іске қосылғалы бері 180 мыңнан астам жаңа салық төлеуші заң аясында әрекет ете бастады.

Үкіметтің бағалауынша, салық реформасының нәтижесінде биыл бюджетке қосымша 4,4 триллион теңге түседі. Жоспар, әлбетте, көңілге сенім ұялатады. Бірақ қайталап айтамын: белгіленген көрсеткіштерге шамадан тыс салық салу, бизнесті заңсыз немесе негізсіз қыспаққа алу есебінен жетуге болмайды. Бюджетті тиімді салықтық әкімшілендіру арқылы толықтыруға болады деп ойлаймын. Сондықтан салық жүйесін жаппай цифрландыруға шұғыл кіріскен жөн.

Жазалаушы менталитеттен арылатын кез келді. Салық органдары мен салық төлеушілер арасында серіктестік және өзара сенім қағидаты орнығуға тиіс. Мемлекет пен бизнестің тиімді ықпалдастығын жолға қою керек. Мұндай серіктестік әділдікке, өзара тиімділікке, тіпті экономиканы дамытудың маңызын түсіну тұрғысынан алғанда жауапкершілікке құрылуға тиіс деп ойлаймын.

Бұл жөнінде жақында «Turkistan» газетіне берген сұхбатымда айттым. Үкіметтің кейбір мүшелерімен әңгімеден ұққаным, оны бәрі бірдей ықылас қойып оқымаған секілді. Қызылордада өткен Ұлттық құрылтай отырысындағы сөзімді де толық түсінбегендеріңіз байқалады. Интернет ұзақ мәтіндерді оқудан алыстатты. Оның үстіне мәтінді, кітаптар мен мақалаларды оқымай-ақ, мазмұнын тыңдай салатын мүмкіндік пайда болды. Бірақ бұл мемлекеттік қызметкерлерге жараспайтын әдет. Оқу керек. Өйтпесе, зейнет жасына жеткен кезде, ойлану қабілетінен айырылып қаласыздар. Бұл өте қауіпті. Сондықтан көп оқыңыздар, – деді Мемлекет басшысы.

Банктер, агрегаторлар мен маркет-плейстер салықтық әкімшілендірудің әрекет ету аясына толықтай еніп, салық агенттері міндетін атқаруға тиіс. Осылай деген Президент мемлекеттік кірістер комитетіне толық цифрлық режимде жұмыс істейтін «фискальдық деректер фабрикасына» айналу міндеті жүктелгенін, барлық мәселені шешудің жалғыз дұрыс жолы – осы екенін жеткізді.

– 2027 жылдың соңына дейін салық және кеден жүйесін басқарудың **1-бөт**

цифрлық тәсілін енгізу қажет. Бұл – стратегиялық маңызы бар міндет. Сонымен қатар Ұлттық тауарлар каталогы мен Отандық тауар өндірушілері реестрін жедел іске қосып, тауарларды цифрлық танбалау жүйесін кеңейткен жөн. Бірақ тауар танбалауды жоспарланған өндіріске зиянын тигізбей жасау керек. Министрліктер қабылдаған жаңа ережелер мен шешімдер шетелдік және отандық компаниялардың қызметіне кері әсер етпеуге тиіс. Мұндай жайт еліміздегі инвестициялық климатты нашарлатады. Отандық және шетелдік компаниялар бұл мәселеге алаңдаушылық білдіріп, маған хат жазып жатыр.

Фискалдық саясаттың тиімділігіне, ең алдымен, бюджетті ретке келтіріп, қаржы тәртібін қатаң сақтау арқылы қол жеткізуге болады. Мемлекеттің тиімсіз шығындарын барынша қысқарту үшін қолданыстағы бюджет бағдарламаларын бастан-аяқ қайта қарау қажет. Біз бұл жайында бұған дейін айтқан болатынымыз, тағы қайталауға тура келіп тұр. Бұл – өте маңызды міндет. Мұны орындауды созылаңға салмаңыздар. Бұл істе Қаржы және Экономика министрліктері қатаңдық пен табандылық, кәсібилік танытуы керек. Басымдықтардың қайсысы бірінші, қайсысы кейін екенін нақты белгілеп алу қажет, – деді Президент.

Қасым-Жомарт Тоқаев бұл ретте бюджет қаржысын игерудің қазіргі критерийінен бастартып, мемлекеттік инвестицияның тиімділігін басқаруды күшейткеніміз дұрыс, бұл – маңызды міндет деп мәлімдеді. Жалпы, бюджетті асығыс игеру деген дұрыс емес. «Мұны кім шығарып жүр?» деп сауал тастады Президент және жылдың соңында бюджетті игеру керек деген жарыс басталатынын, басқаша айтқанда, бұл қаржыны оңды-солды шашу екенін сыңға алды.

– Үкімет пен әкімдер бюджеттің игерілмей қалуынан қауіптеніп, жобаларға қаржы бөлу тәжірибесін доғаратын кез келді. Ең сорақсыз, мұндай шешімдер субъективті түрде қабылданып, қаржы таңдаулыларға ғана беріледі. Токетері, әркім өз білгенін жасағанды қою керек. Енді мұндайды мемлекет мүддесіне қасақана қарсы әрекет ету деп қарастырамыз.

Бюджет қаржысы азаматтарымызға нақты пайда әкелетін және ұлттық экономиканың дамуына септігін тигізетін жобаларға берілуіне тиіс. Үкіметке биыл 1 мамырға дейін бюджет бағдарламаларына ревизия жүргізіп, мемлекет есебінен қаржыландырылатын жобаларды іріктеу механизмін жетілдіру тапсырылады. Бұл квазимемлекеттік секторға да қатысты.

Мен Жолдауда бұл мәселе туралы айттым: бюджеттік шығындардың ашықтығын қамтамасыз ету үшін, яғни қаржының қайда, қалай және не үшін жұмсалып жатқанын айқын болуы үшін цифрлық теңгені белсенді пайдалану қажет. Қазіргі таңда бұл тәсіл мемлекеттік сатып алу жүйесінде, субсидиялау кезінде, сондай-ақ Ұлттық қордан ірі жобаларға қаражат бөлу барысында тиімді қолданылып жүр. Бұл құралды басқа да салаларға енгізіп, аясын кеңейту керек, – деді Мемлекет басшысы.

Қасым-Жомарт Кемелұлы тағы бір маңызды мәселе туралы айтты. Ендігі жерде аймақтардағы бюджеттік жоспарлауды сапалы жүргізуге баса мән беру қажет. Соңғы жылдары аймақтардың кіріс қоры айтарлықтай артты, бірқатар салық пен төлем түрлері республикалық деңгейде аймаққа берілді. Соның салдарынан жеткілікті қаржы бөлмей, жергілікті бюджетке қосымша шығындарды артып қою жағдайлары жиілеп кеткен. Мұндай тәжірибе бюджетаралық

қатынастардың қисынына қайшы әрі қабылданып жатқан шешімдерге сенімді жоғалтады. Сондықтан жергілікті атқарушы органдарға берілетін қаржы ресурстары мен олардың міндеттемелері бір-бірімен мөлшерлес болуын ескеру өте маңызды. Егер біліктеріңіз жетсе, мұны орындау аса қиын емес деп келтірді Президент.

– Қазақстан – бір орталықтан басқарылатын унитарлы, біртұтас ел. Сол себепті еліміздің әлеуетін нығайтуды, халқымыздың әл-ауқатын арттыруды басты мақсат етіп, ақыл-парасатпен, бір қолдың саласындай жұмылып жұмыс істеу қажет.

Жаңа Бюджет кодексінде бюджетаралық қатынастар нақтылық және барлық бюджет деңгейіндегі жауапкершілік тұрғысынан қайта қаралды. Енді осы нормалар өңірлерде іс жүзінде қалай жұмыс істейтінін байқап көру керек. Егер қолданыстағы құралдар тиімсіз екенін көрсетсе, оны түзету қажет. Түптің түбінде, бұл киелі кітап емес қой. Мұнда ешқандай күмән жоқ. Шешімді тез әрі батыл қабылдау қажет. Уақыттың талабы сондай.

Жаңа ережелер өңірлердің қаржылық дербестігіне тұсау болмауға тиіс. Ең бастысы, олардың кіріс көздерін ұлғайтуға деген ынта-жігеріне кері әсер етпеуі керек. Мұның маңызы зор. Егер өңірлердің кіріс базасын ұлғайтуға кедергі келтірсек, оның салдары қиына соғады. Осыны да ойланңыздар, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Үкімет аймақтардың қаржылық орнықтылығын нығайту шараларын қабылдауға міндетті. Бұл – стратегиялық сипаты бар мақсат. Басқарудың түрлі деңгейі арасындағы жауапкершілікке салғырт қарауға болмайды. – Менің тапсырмаммен былтыр 2030 жылға дейін аймақтарды дамытуға арналған тұжырымдама бекітілді. Басты мақсат – өңірлер арасындағы әлеуметтік-экономикалық теңсіздікті азайтып, халықтың әлауатын арттыру.

Өткен жылғы даму қорытындысы туралы айтар болсақ, аймақтардың экономикасы тұрақты өсіп-өркендеп келеді. Бірақ шешімін таппаған мәселелер бар. Аймақтардың инфрақұрылымымен қамтылу деңгейі орташа есеппен алғанда – 64,1 пайыз. Бұл көрсеткіш әр өңірде әртүрлі, айтарлықтай алшақтық бар. Қажетті инфрақұрылымның болмауы облыстардың дамуына және халықтың тұрмыс сапасына кері әсерін тигізіп отыр. Әсіресе, жаңадан құрылған Абай және Ұлытау облыстарында инфрақұрылым жеткіліксіз. Алматы облысында да ахуал мөз емес. Бұл аймақтардың дамуына айрықша назар аудару қажет.

Аймақ басшылары экономиканы әртараптандыруға және азаматтардың табысын арттыруға баса мән беруге тиіс. Инфляцияны төмендету үшін тиімді шаралар қабылдап, сапалы инвестиция тартуы керек, шағын және орта бизнесті дамыту арқылы жаңа жұмыс орындарын ашуы қажет, – деді Мемлекет басшысы.

Президент үшінші кезекте цифрлық мемлекет құру мәселесіне айрықша көңіл бөлу керектігін, әрі бұл Қазақстанның болашағына тікелей әсер ететінін айтты.

– Жаңа ғана бұл саланың еліміз үшін стратегиялық маңызы туралы айтып кеттім, баршаға түсінікті деп ойлаймын. Сондықтан жұмысқа селқос қарап, жайбарақат жүруге болмайды. Өйтпесе, қолдағы мүмкіндіктер айырылып қаламыз.

Цифрлық тәсілдер арқылы артық шығынды қысқартып, әкімшілік кедергілерді еңсерсе аламыз. Басқару ісіндегі тиімсіз шешімдерді барынша азайтуға болады. Жасанды интеллекттің толыққанды енгізу бүкіл цифрландыру саясатының өзегі болуға тиіс. Жасанды интеллектіге негізделген аса маңызды цифрлық жобаларды жүзеге

асыру мәселесін айрықша назарда ұстау керек. Үкімет мұндай жобаларды толық әрі уақытылы қаржыландыру үшін негізгі басымдықтарды нақты белгілеп алуы қажет. Өйтпесе, ауқымды жоспардың бәрі қағаз жүзінде қалып қояды. Алдымызда айқын бағдар болмаса, қандай стратегиямен де мақсатқа жету оңай болмайды.

Сонымен қатар тағы бір кемшілік көзге анық көрінеді. Үкімет мүшелері мен әкімдер өздеріне сеніп тапсырылған салалар мен облыстардағы барлық олқылықты цифрландыруға «жаба салады». «Жаппай цифрландыру енгізілсе, Сіз көрсеткен олқылықтар мен кемшіліктер өздігінен жойылады» дейді. Бұл арада не айтуға болады? Адамдар өзін қорғаудың, басын арашалап алудың небір құйтырқы әдісін табады.

Тағы бір маңызды мәселе. Сапалы цифрлық даму үдерісін жеке сектормен тығыз байланыста қараған жөн. Үкімет бизнес саласына цифрлық тәсілдерді белсенді түрде енгізуге мүмкіндік беретін арнайы қолдау шараларын әзірлеуге тиіс, – деді Қасым-Жомарт Кемелұлы.

Қазір мемлекет көрсететін қызметтерді цифрландыру, мемлекеттік базаларды өзара кіріктіру жұмысы жүріп жатыр. Бірақ мұның бәрі мәліметтерді басқару ісінің сапасын жақсартпа алмай отыр. Әзірге оң өзгерістер көрінбейді. Бірыңғай стандарт енгізіп, мәліметтерді мемлекеттің стратегиялық ресурстары ретінде басқаруға көшу өте маңызды. Осылай деген Мемлекет басшысы Үкіметке Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігімен, сондай-ақ Ұлттық банкпен бірлесіп жыл соңына дейін мемлекеттік мәліметтерді басқарудың біртұтас жүйесін құруды тапсырды.

– Соңғы кезде мемлекеттік цифрлық жүйелердің жұмысынан ақау шығып жүр. Бұл қазіргі IT-тәсілдердің технологиялық жағынан ескіргенін және басқару сапасының төмендігін көрсетеді. Мұндай олқылықтар мемлекеттің бизнес өкілдерімен және азаматтармен қарым-қатынасына кері әсерін тигізеді. Сондай-ақ тиімді цифрлық орта қалыптастыру жұмысын тежейді. Цифрлық өзгерістің бәрі Qaz-Tech платформасының негізінде жасалуға тиіс. Бүгін бұл мәселені біраз талқыладық.

Үкіметке бірыңғай цифрлық платформаға көшуге тура келеді. Бұл – маңызды міндет. Бұған дейін ведомстволардың бәрі цифрландырумен ешқандай бақылаусыз, өз бетінше айналысып келді. Бұл техникалық проблемаларды көбейтіп қоймай, қазына қаржысын оңды-солды шашуға әкеп соқты.

Бас прокуратурада өткен жиында Үкімет мүшелері шашыранқы жүйелердің басын біріктіруге қанша қаржы қажет екенін жария етті. Басын ашып айтайын, мұндай ақша жұмсалуды мүмкін емес. Ел аузында жүрген бір құрылысшы-шенеунік айтқандай, ақшасы болса, ғимаратты ақымақ та салады, ал осы міндетті қаржысыз шешуге шеберлік қажет. Ал шеберліктеріңізді көрсетіңіздер. Үкімет бюджеттен қыруар қаражат шығындамай, тапсырманы орындаудың жоспарын ұсынуға тиіс. Проблеманы қолдан жасап, оны шешу үшін мемлекеттен ауқымды инвестиция бөлеміз. Бұлай болмайды, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Президент атап өткендей, цифрлық трансформация кезеңінде, ең алдымен, жеке адамның мүддесіне нұқсан келуі мүмкін. Сондықтан дербес деректердің сенімді қорғалуын қамтамасыз етуге айрықша назар аудару керек. Дербес деректердің тарап кетуі, онлайн-алаяқтық, жасанды интеллекттің қылмыс құралы ретінде пайдалану – мұның бәрі біздің елде де, шетелде де қалыпты жағдайға айналған.

– Біз Қаржылық мониторинг

агенттігі мен басқа да құқық қорғау органдарын жұмылдырып, киберқылмыспен және алаяқтықпен күресу үшін нақты шаралар қабылдап жатырмыз. Ұлттық антифрод-орталығы 90 мың азаматты алаяқтардың арбауынан сақтап қалды. Үкіметке тиісті мекемелермен бірге киберқауіпсіздікті қамтамасыз ету және азаматтардың деректерін қорғау мәселесін кешенді түрде мұқият саралап, қарауды тапсырамын. Бұдан бөлек, жақында Ұлттық құрылтайда атап өткенімдей, цифрлық дербес деректерді қорғау мәселесі конституциялық деңгейде бекітіліп, айқындалуы керек.

Әлеуметтік саланы цифрландыру мәселесі де өте маңызды. Былтыр республикалық бюджеттің 40 пайызға жуығы осы салаға бөлінді. Бірақ бұл қаражат қаншалықты тиімді жұмсалды деген орынды сұрақ туындайды. Сондықтан Үкімет үй шаруашылықтарының әлеуметтік цифрлық профилін қалыптастыруға тиіс. Сонда әлеуметтік көмек те шын мәнінде көмекке мұқтаж адамдарға беріледі. Қаржылай төлемакыдан бастап, азық-түлік, дәрі-дәрмек, баспана немесе білім алуға берілетін ваучерлерге дейінгі қолдаудың барлық түрі банк және төлем инфрақұрылымымен тығыз байланысқан «Әлеуметтік әмиян» арқылы берілуіне тиіс. Үкімет әкімдіктермен бірге осы тәжірибені барлық жерде кеңінен қолдануы керек. Сондай-ақ бұл тәсілді жыл соңына дейін тездетіп іске қосуы қажет.

Менің байқауымша, Үкімет отандық Aitu мессенджеріне тиісті деңгейде көңіл бөлмей отыр. Тіпті оны мемлекеттік қызметкерлер де пайдаланбайды. EGov AI деп аталатын әмбебап жасанды интеллект-көмекшісін (ассистентін) әзірлеу керек. Барлық азаматқа қолжетімді болатын осы жүйе біртіндеп Халыққа қызмет көрсету орталықтарының орнын басады. Әлеуметтік қолдау шараларын басқаратын инфрақұрылымды, яғни Бірыңғай цифрлық әлеуметтік қорғау платформасын нақты айқындап алу қажет, – деді Президент.

Мемлекет басшысы білім саласында да бірқатар жүйелік проблемалар бар екенін, оны Ұлттық құрылтай отырысында айтқанын жеткізді. Олар жекеменшік білім беру ұйымдарын қолдауға да, мемлекеттік мектептер мен жоғары оқу орындарын қаржыландыру тетіктеріне де қатысты.

Білім саласындағы «экономизация», яғни қаржыны текке шашпай, жүйелі жұмсау үдерісін жалғастырған жөн. Бұл ретте балабақшадан бастап университеттерге дейінгі барлық деңгейде мемлекеттік қаржыландырудың тиімділігін түбегейлі арттыруға баса мән беру қажет. Жаңа деректер анықталғаннан кейін бұл маңызды міндетке айналып отыр.

– Маман дарлау ісі экономиканың нақты секторларында жасанды интеллекті мен жаңа технологияларды игеру қарқынына ілесіп алмай отыр. Оқу бағдарламалары мен стандарттары жанарып үлгергенше, мамандықтар өзгеріп кетіп жатыр. Демек жүйе ғана IT-мамандардың санын көбейту және жалпы цифрлық дағдыларды үйрету жеткілікті.

Елімізге жасанды интеллектің кез келген салада қолдану білетін кәсіби мамандар қажет. Олар нақты жұмыс орындарындағы еңбек өнімділігін арттырады. Осыған орай Үкіметке жетекші компаниялармен бірлесіп, мемлекет пен жеке серіктестік негізінде Ұлттық мамандықтар трансформациясы орталығын құруды тапсырамын. Ол орталықты мемлекеттік емес компаниялардың консорциумы басқарғаны дұрыс. Өйткені бизнес тезірек бейімделеді әрі нарық талаптарын жақсы біледі. Өз кезегінде, Үкімет ережелерді айқындап, ашықтық пен сұранысты қамтамасыз етуге, тиімді шешімдерді жаппай таратуға көмектесе алады.

Денсаулық сақтау саласында жеке-жеке жұмыс істейтін 30-дан астам ақпараттық жүйе бар. Аталған жүйелерді бір-біріне толыққанды байланыстыруды бұған дейін қанша талап етсек те, сол қүйі жасалмады. Бюджет қаржысын жымқырудың басты себептерінің бірі – осы.

Салалық министрлердің көз алдында бұрын-соңды болмаған ауқымдағы алаяқтық істер жасалғаны таңғалдырады. Оның үстіне бұл әлеуметтік салада орын алып жатыр. Бас прокуратура мен басқа да өкілетті органдар қылмыстың қашан жасалғанына, оны кімдердің жасырғанына қарамастан, істі егжей-тегжейлі тексеріп, ақиқатты анықтауға міндетті. Тергеу процесін өз бақылауында ұстаймын. Үкіметке 1 желтоқсанға дейін Бірыңғай мемлекеттік медициналық ақпараттық жүйе құру жұмысын аяқтауды тапсырамын. Бұл барлық уәдесіне бақылау жасап, басынан аяғына дейін қадағалап отыратын жүйе болуға тиіс, – деді Мемлекет басшысы.

Президент сондай-ақ, міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесінің де барынша ашық болуын қамтамасыз ету керектігін алға тартты. Әлеуметтік медициналық сақтандыру қорында жалған құжат толтырып, деректерді бұрмалайтын қитұрқы жолдар бар екені анықталған.

БАТЫЛ, КҮМӘНСІЗ ШЕШІМДЕР ҚАБЫЛДАУ

– Мен Ұлттық құрылтайдың отырысында осы мәселеге арнайы тоқталдым. Тағы да айтамын. Бас прокуратура және тиісті құқық қорғау мекемелері барлық жымқыру әрекеттеріне қатысы бар адамдарды заң тұрғысынан жауапқа тартуы қажет.

Білім саласында да неше түрлі алаяқтық әрекеттер бар болып шықты. Занды бұзған азаматтарды міндетті түрде жазаға тарту керек. Үкіметке жыл соңына дейін Қордың жұмысын толық цифрландыруды тапсырамын. Сонда ғана жұмыс ашық жүргізіледі, ал қаржы тиімді жұмсалады, – деді Президент.

Қасым-Жомарт Кемелұлы тағы бір маңызды мәселеге тоқталды. Электр қуаты тұрақты әрі жеткілікті көлемде өндірілмесе, жасанды интеллекттің енгізу және жаппай цифрландыруды жүзеге асыру мүмкін болмайтыны анық. Бұл мәселе жөнінде Ұлттық құрылтай отырысында пікір келтіргенін айтып кетті.

– Еліміз электр энергиясының ішкі тапшылығын жою үшін оны жыл сайын импорттауға мәжбүр. Былтыр 3,7 миллиард киловатт-сағат энергияны сырттан алдық. Қуат көздері мен электр желілерінің әбден ескіруі де бұл саладағы ахуалды ушықтырып тұр.

Өткен үш жылда «Тарифті инвестицияға айырбастау» бағдарламасы аясында энергетика саласына 1 триллион теңгеден астам қаржы салынды. Бұл қаражаттың негізгі бөлігі, яғни, 900 миллиард теңгеден астам қаржы жөндеу жұмыстарына жұмсалды. Жана қуат көздерін іске қосуға 140 миллиард теңге ғана бөлінген. Бұл ұзақ уақыт бойы тұрақты энергожүйені қамтамасыз етуге жетпейтіні анық. Электр қуаты жеткіліксіз болса, еліміз ойдағыдай дами алмайды. Осы маңызды мәселені ескермей жоспар құру – еш қисынға келмейтін шаруа.

Энергетика министрлігінің бұрынғы басшылары тек мұнаймен шұғылданған сияқты, электр қуаты өндірісі екінші қатарда назардан тыс қалды. Енді бұл олқылықты тез арада түзетүіміз қажет. Қазіргі кезде Қазақстанда 123 миллиард киловатт-сағат электр энергиясы өндіріледі. Бұл еліміз үшін мүлдем жеткіліксіз. Үкімет 2029 жылдың соңына дейін 13,3 гигаватттық жана қуат көздерін іске қосамыз деп жоспарлап отыр. Оның 5,9 гигабаты жаңартылатын қуат көздерінен алынбақ. Сондай-ақ Үкімет келесі жылы электр қуатына деген сұранысты толық өтеуді көздеп отыр. Тіпті, 1,3 миллиард киловатт-сағат қуатты артық өндіре аламыз деген болжам бар. Бірақ бұл мақсатқа жету үшін міндеттеменің бәрі уақытылы орындалып, жеткілікті қаражат бөлінуге тиіс, – деді Мемлекет басшысы.

Осы ретте Президент бізде қуат көздерін іске қосу мерзімін қайта-қайта кейінге қалдыру әдетке айналғанын да ескертіп өтті. Мысалы, Алматыдағы 2-ші және 3-ші жылу электр орталығын жаңғырту мерзімі бірнеше рет шегерілген. Жұмыс әлі күнге дейін жүргізіліп жатыр. Сондықтан Үкімет жоспарланған қуат көздерінің толық іске қосылуын қамтамасыз етуге тиіс. Бұлай соза беруге болмайды.

– Менің ойымша, мәселе – нағыз энергетика мамандарының болмауында. Энергетика саласындағы мәселелермен «алып бара жатқан не бар дейсің?» деп, «азды-кем білімі бар, бірақ өзіне деген сенімі мол» кез келген адам айналысатын болды.

Мен Ұлттық құрылтай отырысында Үкіметке екі айдың ішінде «таза» көмір өндірісі бойынша Ұлттық жоба әзірлеуді тапсырдым. Осы бағытта Қытайдың тәжірибесін ерекше атап көрсетуге болады. Олар «таза көмірден» жалпы көлемі 55 гигаватт болатын 85 энергетикалық блок салу жұмысын бастап кетті. Бұл – әлем бойынша көмірден алынатын энергия көздерінің 90 пайызы деген сөз. Бір сөзбен, көршілес ел шын мәнінде тиімді, яғни энергетикалық қауіпсіздік және экономикалық өсім тұрғысынан пайдалы шешім қабылдап отыр. АҚШ та көмір игеру және оны пайдалану саясатына қошетін болды. Жалпы, ұлттық электр желісінің сенімді жұмыс істеуіне баса назар аудару қажет.

Үкіметке келесі жылдың соңына дейін Оңтүстіктегі электр желілерін дамыту жобаларын жүзеге асыру тапсырылады. Сондай-ақ Батыстағы қуат жүйесін еліміздің бірыңғай ұлттық энергия жүйесімен біріктіруге тиіс.

Заманауи цифрлық тәсілдерді енгізбесек, электр қуатын үнемдеу қиын, энергия жүйесінің үздіксіз жұмыс істеуі екіталай. Осы салада жасанды интеллект көмегімен онлайн-мониторинг жүргізуді жедел қолға алған жөн, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Мемлекет басшысы төртінші мәселе ретінде толыққанды жаңа инвестициялық кезеңді бастауды атады. Өйткені, бұл – стратегиялық маңызы бар міндет.

Елдегі инвестициялық ахуалды жақсы деп бағалап, 2022 жылдан бері жинақталған тікелей инвестиция көлемі 84 миллиард доллардан асқанын айтты. Негізгі капиталға салынған инвестиция шамамен 50 пайызға артты.

Бірақ былтыр елімізге тартылған тікелей инвестицияның көлемі өссе де, оның қарқыны әлі де баяу болып тұр.

– Мемлекет жеке капитал рөлін өзіне алудан бас тартуы қажет. Жеке капитал тартуға қолайлы жағдай жасау үшін біраз еңбектену қажет. Ал қаржыны қазынадан алып, оны инвестиция деп көрсете салу әлдеқайда оңай. Ауырдың үстімен, жеңілдің астымен жүрмей, нарықтық экономика қағидаттарына бағыну қажет.

Бізге жаңа әрі сапалы инвестиция тартуға арналған біртұтас стратегия қажет. Бұл стратегияда, ең алдымен, жоғары технологиясы бар заманауи өндірістер ашуға басымдық берілуге тиіс. Осы тұрғыдан алғанда, жеке бизнес айрықша рөл атқарады. Кәсіпкерлер экономикамызға сапалы инвестиция салу арқылы жұмыс орындарын ашады, жұрттың табысын арттыруға үлес қосады, – деді Президент.

Қасым-Жомарт Кемелұлы «Бәйтеректің» инвестициялық холдинг ретінде қайта құрылуының нақты себебі болғанына, оның нарықтық экономикаға серпін бергеніне, бірақ бұл қадам жеке бастамаларды шектемеуге тиіс екеніне тоқталды.

– «Самұрық-Қазына» қорына да дәл осындай талап қойылады. «Самұрық-Қазына» қоры және бірқатар ұлттық компания басшыларымен қатан әңгіме болды. Компаниялардың құрылымын түбегейлі қайта қарап, жана заманға бейімдеу керек. Менің ойымша, қосшыдан башы көп. Басшылық құрамы ел айтып жүргендей «Сол жағалаудың» адамдарына толып қалған. Олардың жұмысқа көміліп жатқан ештеңесі жоқ. Кейде не істерін білмей, әлеуметтік желілерде әркіммен пікір таластырып отырады. Бұл түбі жақсылыққа апармайды, – деді Президент.

Мемлекет басшысы атап өткендей, инфляция деңгейі тұрақталып, төмендегеннен кейін нарық қағидаттарын күшейту керек болады. Даму институттары бизнеспен және қаржы секторымен тиімді қарым-қатынас орнатуы қажет. Бұл қатынас бәсекелестікке емес, өзара серіктестікке негізделуі керек.

Елімізде инвесторлардың қызығушылығын арттыратын салалар көп. Осы салаларды дамыту үшін мемлекет пен бизнес арасында сындарлы ынтымақтастық болуға тиіс. Әсіресе, сирек кездесетін металдар, мұнай-газ химиясы, цифрлық инфрақұрылым, жаңартылатын энергия көздері, көлік және агроөндеу салаларына баса мән берген жөн.

– Мысалы, қазір технологиялар қарқынды дамып жатқан кезде аса қажетті материалдарға, яғни, сирек металдарға сұраныс күрт артып келеді. Қазақстанда мұндай жобаларды жүзеге асыруға Батыс елдері және басқа да дамыған мемлекеттердің инвесторлары зор қызығушылық танытып отыр. Бұл – Қазақстанның жаһандық бәсекедегі артықшылығы. Осы артықшылықты тиімді пайдалануымыз керек, оны ел игілігіне жарату қажет.

Бірақ ашығын айтуымыз керек, инвесторлармен жұмыстың қазіргі тәсілдері сапалы инвестиция тартуға кедергі келтіріп отыр. Қағазбастылық әлі көп, бір міндет бірнеше органға қатар жүктелген. Мен былтырғы Жолдауымда бұл мәселеге арнайы тоқталдым. Осындай тиімсіз жұмысты доғару қажет. Мекемелер арасында біртұтас әрі өзара келісілген байланыс жүйесін қалыптастыру керек.

Бір сөзбен, шешім қабылдау және үйлестіру жұмысы бір жерден жүзеге асырылуға тиіс. Шешім қабылдау үдерісін созуға болмайды, оны тездету керек. Инвестициялық штаб Роман Скіярдтың арқасында өз жұмысын жалпы тиімді атқарып отыр.

Көп нәрсе бірінші басшыға байланысты. Олар инвестициялық жобалардың тиімді жүзеге асырылуын қамтамасыз етуге тиіс. Жоба іске

қосылғаннан кейін де инвесторға қолдау көрсете беру керек. Жұмыс барысына үнемі мониторинг жүргізіп, әкімшілік кедергілерге жол бермеу қажет.

Мен инвестициялар мәселесімен айналысатын арнайы көмекшіні тағайындадым. Шетелдік немесе отандық инвесторлардың сұрақтары болса, Мұрат Нұртілеуе «Focal point» ретінде шағымданауға болады. Ал халықаралық қаржы институттарымен Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің төрағасы – Президенттің кеңесшісі Әсет Ергалиев байланыста болады, – деді Қасым-Жомарт Кемелұлы.

Президент өз сөзінде инвестициялық жобаларды жүзеге асыруға мүмкіндік беретін маңызды тәсілдің бірі ретінде ұзақ мерзімге арналған офтейк-келісімшарттар жасауды атады. Бірақ қазір елімізде мұндай келісімшарт жасаудың бірыңғай әрі түсінікті ережесі жоқтығын, оның үстіне, мемлекеттік органдардың селқостық танытқанын, соның салдарынан стратегиялық маңызы бар біртұтас инвестициялық жоба іске аспай жатқанын айтып, Үкімет пен Бәсекелестікті қорғау және дамыту агенттігіне осы мәселені шешу үшін тиімді шаралар қабылдауды тапсырды.

Мемлекет басшысы халыққа арнаған Жолдауында арнайы экономикалық аймақтардың әлеуетін толық пайдалану қажеттігін айтқан болатын. Үкіметтің кеңейтілген отырысында Қытайда және Вьетнамдағы осындай аймақтар экономиканың қозғаушы күші болғанын мысалға келтірді.

– Ал біздің елдегі арнайы экономикалық аймақтардың тиімділігі әлі күнге дейін төмен. Бұл мекемелер экономиканың құрылымын өзгертуге қауқарсыз. Ширек ғасырға жуық уақыттан бері арнайы экономикалық аймақтардың ішкі жалпы өнімге қосқан үлесі 1 пайыздан сәл ғана асады. Оның 0,3 пайызы экспортқа, 0,9 пайызы шетел инвестициясына тиесілі. Арнайы экономикалық аймақтардың қазіргі жұмыс тәсілі мүлде жарамсыз деуге болады. Олар инвестиция тартатын алаң болуға тиіс. Жаңа нормалар, құралдар, сервистік шешімдер сол жерде сынақтан өтіп, одан әрі кең таралуы қажет. Арнайы экономикалық аймақтардың қазіргі инфрақұрылымын дамытуға үш жыл ішінде бір триллион теңге зәйм қаражатын жұмсау ұсынылып отыр. Алдымен олардың даму моделін қайта құру керек деп санаймын. Онсыз мұндай ауқымды инвестиция жүйесіндегі қордаланған мәселелерді шеше алмайды.

Түптеп келгенде, егер нақты нәтижеге жетемін деген ниет болса, бұл мәселені Түркістан облысының бұрынғы әкімі Дархан Сатыбалды сияқты қолда бар қаржымен де шешуге болады. Астанада да жаксы тәжірибе бар.

Үкімет үш айдың ішінде арнайы экономикалық аймақтарды дамытудың жаңа үлгісін бекітуі керек, – деді Мемлекет басшысы.

Президент шетелге сапарлары және инвесторлармен кездесулері барысында қол жеткізілген келісімдердің орындалуына баса мән беруді тапсырды. Коммерциялық келісімдердің жалпы құны былтырдың өзінде шамамен 75 миллиард доллар болған. Жұмысты созбалаңға салу және қол қойылған келісімдерді орындамау деген мәселе болмауға тиіс. Бұл жұмысты орындауға Президент Әкімшілігі де жауапты.

– Ашығын айту керек, бізде мынадай жағымсыз үрдіс пайда болды: жоғары басшылық деңгейіндегі келіссөздердің алдында өте белсенді жұмыс жүргізіледі, ал кейін тым-тырыс болып қалады. Мекемелер арасындағы бітпейтін өзара келісу әрекетін доғару керек. Үкімет мейлінше дербес болуды сұрады, дербестік берілді, енді іс жүзінде соны дұрыс қолдануы керек.

Қол қойылған әрбір құжат алдын ала сапалы түрде дайындалып, орындалу мерзімдері нақты айқындалуы қажет. Жұмыстың нәтижесі үшін бірінші басшыларға жеке жауапкершілік жүктеледі.

Мемлекет инвесторлар алдындағы міндеттемелерін толық орындауы керек. Елге сенім, іскерлік бедел осылай қалыптасады, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Үкіметке еліміздің инвестициялық әлеуетін көтеруге, бәсекелік артықшылықтарын дамытуға баса мән беру міндетін жүктеген Президент мемлекет пен жеке серіктестік экономикаға инвестицияның келуін ынталандыратын маңызды құралдың бірі екенін атап өтті. Бұл тетікті оңтайлы пайдалану арқылы инвестициялық тәуекелді мемлекет пен бизнес арасында тиімді бөлуге мүмкіндік туады. Бірақ еліміздегі мемлекет пен жеке серіктестік әлеуеті дұрыс игерілмей отырғанына, инфрақұрылымдық жобалардың көбі бұрынғыдай тікелей бюджет қаржысына тәуелділігіне, жеке капитал, банк секторы және халықаралық қаржы ұйымдары оған айтарлықтай атсалыспайтынына тоқталды.

Бюджеттің шектеулі мүмкіндігіне байланысты мұндай тәсіл көптеген инвестициялық жобаларды жүзеге асыруға бөгет болып отыр. Мемлекет басшысы атап өткендей, кез келген қаржы құралы сияқты мемлекет пен жеке серіктестіктің де өз құны бар. Ол өзін-өзі ақтаса, Үкімет аталған механизмді белсенді қолданғаны жөн. Қажет болса, заңнамаға да тиісті өзгеріс енгізуге болады.

Жедел даму жолына түскен Алатау қаласы жаңа инвестициялық кезеңнің негізгі жобасы болуға тиіс. Бұл – Smart City қағидатына сәйкес барлық салаға озық инновациялар енгізу, жасанды интеллект мен цифрлық технологияны қолдану деген сөз. Онда капитал тарту үшін теңдесі жоқ жағдай жасалып, жаңа, батыл шешімдер қабылдауға мүмкіндік беретін үздік реттеу режимін қалыптастыру қажет.

– Осы маңызды мәселе бойынша менің тапсырмаммен Конституциялық заң әзірленіп, Парламенттің қарауына ұсынылды. Маған Ұлттық банк пен Қаржылық мониторинг агенттігі бұған қарсылық танытқаны туралы баяндалды. Бұл Конституциялық заң қабылдауға мүмкіндік бермейді. Алайда менің төрағалығыммен өткен жылында мұндай пікір айтылмаған еді. Ойларыңызды сол кезде неге айтпадыңыздар? Егер сіздерде қандайда бір қауіп не қарсылық болса, маған қағаз жүзінде ұсыныс беріңіздер. Жұмысты алға ілгерілету үшін тиісті тапсырма беремін. Бірақ, менің ойымша, бұл шындыққа жанаспайтын бос әңгіме секілді. Мен жауапкершілік алудан қашпаймын, ал сіздер түрлі конференцияларда ділмәрсіп, сөз сөйлеп жүре беріңіздер. Қазір қорқыныштан қалтырап отыратын емес, нақты жұмыс істейтін заман.

Бұл – еліміз үшін бірегей жоба. Сондықтан Үкімет оның басы артық бюрократиясыз, кідіріссіз әрі сапалы дамуын қамтамасыз етуі керек. Шэньчжэнь секілді қалаларды баршаңыз көрдіңіздер. Мен бұл қалаға 1988 жылы алғаш рет барған болатынмын. Ол кезде балықшылардың шағын ауылы еді. Қазір онда заманауи технологияның бәрі бар, 10 миллионнан аса адам тұрып жатыр. Қытай билігі жеңілдіктер беріп, тәуекелге бел буды. Дән Сюпин «Батыл реформа жасаңыздар» деді. Бұл сөйлем қытай тілінде төрт иероглифтен ғана құралады, – деді Мемлекет басшысы.

Президент өз сөзінде жаңа инвестициялық кезеңнің тиімді жүзеге асуы көбіне қаржы секторының белсенді атсалысуына байланысты екенін айтты. Бүгінде еліміздің қаржы нарығындағы жиынтық активтердің 84 пайызы банк саласына тиесілі болғанмен, бизнеске берілетін қарыз

үлесі төмен деңгейде қалып, 38 пайызды құраған. Ал екінші деңгейлі банктер былтыр «шыбық басын сындырмай», еш қиналмай 3 триллион теңгеге жуық табыс тапты.

Банктер экономиканың негізгі қаржыландыру көзі ретінде өзінің заңды рөліне оралуы үшін жағдай жасау қажет деген сөз талай рет айтылды. Бірақ сылтау таусылмайды.

Мемлекет басшысы банк жүйесіндегі алаяқтық әрекеттерді, ірі, жүйе құраушы банктер мемлекет тарапынан орасан зор көмек берілгеніне қарамастан, дағдарысқа ұшырап, тура мағынасында 1 долларға сатылғанын, қазір банктердің өзіне тартатын қаржы ресурстарының құны жоғары деген әңгіме айтыла бастағанын сынға алды. Олар осыны экономиканы қаржыландыруға кедергі келтіріп отыр деп есептейді. Демек экономиканы қолжетімді кредитпен қамтамасыз етудің жалғыз жолы – инфляцияны тұрақтандырып, деңгейін төмендету, содан кейін нарықтық мөлшерлемені азайту. Бұл ретте Үкімет пен Ұлттық банктің жүйелі, үйлесімді әрі кәсіби тұрғыдағы жұмысы маңызды екенін, Халықаралық валюта қорының кеңесіне құлақ асып, түрлі терминологияны оңды-сонды қолдануға аса көп ақылдың қажеті жоқтығын, аздап ойланып, тым болмаса көптеген түйткілді шешуге талаптанып көру керектігін қайталап айтты.

– Әлемде банктермен қатар сақтандыру және құнды қағаздар нарығы ұзақ мерзімді капиталдың көзі саналады. Отандық қаржы жүйесіндегі сақтандыру секторының үлесі мардымсыз – 5 пайыз ғана. Мұндай жағдайды місе тұтуға болмайды.

Әңгіме цифрлық технологияларды пайдалану арқылы сақтандыру өнімдерінің түрін көбейтіп, олардың қолжетімділігін арттыру жөнінде болып отыр. Сақтандыру нарығын мемлекеттің, азаматтар мен бизнестің ықтимал тәуекелдерге ортақ жауапкершілік мәдениетін қалыптастыратын маңызды институт ретінде қарастырған жөн. Мұндай тәсілге қошу үшін дамыған елдердің үлгісіне сай міндетті сақтандыру түрлерін көбейту қажет. Банкерменсақтандырукомпаниялары ұзақ мерзімді қор жинауды күшейтсе, бұл құнды қағаздар нарығының дамуына тың серпін береді.

Құнды қағаздардың дамыған нарығы – макроэкономикалық тұрақтылықтың маңызды көрсеткіші. Ал оның ауқымы инвесторлардың сенім деңгейі қандай екенін білдіреді.

Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігі мен Ұлттық банкке 1 қыркүйекке дейін сақтандыру және қор нарығын дамытудың 2030 жылға дейінгі бағдарламасын әзірлеуді тапсырамын. Оны тиімді іске асыру үшін сақтандыру және құнды қағаздар туралы жаңа заңдар қабылдау қажет деп санаймын, – деді Мемлекет басшысы.

Қасым-Жомарт Кемелұлы айтқан бесінші басымды – жаңа инвестициялардың ең алдымен еліміздегі заманауи өнеркәсіптің негізін қалыптастыруға бағытталуы.

Президент бұл салада біраз жетістіктерге, былтыр өндеу өнеркәсібі тұрақты дамып, 6,4 пайызға өскеніне, бірақ өңделген тауар экспорты 2,7 пайызға төмендегеніне тоқталып өтті. Бұған жалпы экспорттың 4,2 пайызға азайғаны да әсер етті. Өнеркәсіп саясатының басты кемшіліктері дәл осы тұста анық байқалды. Бұл салада шикізат өндірушілердің үлесі әлі де басым. Бірақ бұл оларға кедергі жасауға болады деген сөз емес, керісінше, оларға көмегімізді әлдеқайда күшейтуіміз қажет. Сонымен қатар өндеу өнеркәсібіне баса назар аудару керек.

– Өндеу өнеркәсібіндегі өнімнің 40 пайыздан астамы металлургияға тиесілі. Ал металлургия секторында экспортқа шығарылатын тауардың жартысынан көбі – төмен деңгейде өңделген өнімдер. Соның салдарынан, шикізатты сыртқа шығарамыз да, одан жасалған дайын өнімді басқа елдерден сатып аламыз. Парадокс. Мұндай тәжірибені доғару керек.

Шикізат экспорттағаннан гөрі, одан дайын өнім өндіріп, сыртқа шығару әлдеқайда пайдалы. Әрине, бұл оңай міндет емес. Бірақ үлгілі кәсіпорындар бар, мысалы, «Qargmet». Қанша қиындыққа тап болса да, ондағы өндірістік және әлеуметтік процестерде оң өзгерістер орын алып жатыр.

Бұл мәселеде қартық қылам деп, тыртық қылуға да» болмайды. Өндеу саласын дамытамыз деп, шикізат өндіру ісіне зиян келтірмеу жағын ойлау керек. Үкіметтің саясаты ақылға қонымды, байыпты болуға тиіс, – деді Президент.

Мемлекет басшысы еліміздің импортқа тәуелділігі, мұнай саласындағы күрделі ахуалға тоқталды. Қазақстанда жылына шамамен 100 миллион тонна мұнай өндірілетінін, бірақ елімізде соның тек 18 миллион тоннасы ғана қайта өңделетінін айтты. Соның салдарынан біз мұнай өндіруші ел болсақ та, жыл өткен сайын дизель отыны бойынша тапшылық пайда болып жатыр, авиациялық керосин бойынша да импортқа тәуелді болып отырымыз.

Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ, Қазақстан Республикасының Президенті:

ҮКІМЕТТІҢ БІРІНШІ КЕЗЕКТЕГІ МІНДЕТІ – БАТЫЛ, КҮМӘНСІЗ ШЕШІМДЕР ҚАБЫЛДАУ

Сондықтан отынға деген сұраныстың жоғары екенін ескере отырып, елімізде жұмыс істеп тұрған мұнай өңдеу зауыттарын жаңғырту керек. Бұл жұмысты жедел орындау қажет. Аталған қадам бір жылда өңделетін мұнай көлемін 9 миллион тоннаға арттыруға мүмкіндік береді (18,4 миллион тоннадан 27,4 миллион тоннаға дейін). Бұл – министрліктің мәліметі.

Үкімет жаңа мұнай өңдеу зауытының құрылысына қатысты байыпты шешім қабылдауы қажет. Ең алдымен, мұнай өңдеу зауытына шикізат қайдан жеткізілетінін, қандай өнімді және қанша көлемде өндіретінін дұрыс есептеу керек. Бұл жобаны іске асыруға (егер жүзеге асса) жеке инвестор тарту керек болады. Бүгінде мұндай ірі жобаны тек мемлекет қаржысына салу өте тиімсіз. Жаңа мұнай өңдеу зауытының құрылысы жөнінде әлі де ойлану қажет. Меніңше, жобаның құнын мұқият есептеген абзал. Қажетті жағдай болса да, осы кезге дейін елімізде мұнай-газ химиясы өз алдына жеке сала болып қалыптасқан жоқ.

– Менің тапсырмаммен полиэтилен, бутадиген, карбамид және басқа да өнімдер шығарып, осы саланы жаңа деңгейге көтеретін бірқатар жоба іске қосылды. Үкімет бұл жобаларды уақытылы аяқтауға тиіс. Осындай мұнай-газ химиясы саласындағы ірі жобаларды іске асыру арқылы еліміздің негізгі химия өнімдеріне (полиэтилен, полипропилен) деген сұранысын өтейміз.

Өзімізде шығарылатын полимерді барынша өңдеу ісі жолға қойылмаған. Бұл материалдан автобөлшектер, тамшылап суаруға қажетті құралдар, медициналық жабдықтар, ылдас-аяқ және басқа да көптеген өнім шығаруға болады. Осы орайда шағын және орта бизнеске қолдау көрсету керек. Соның ішінде лизингпен құрал-жабдық, жеңілдікпен несие беру қажет. Бұл қадам азық-түлікпен өзге өнімдердің бағасын төмендетуге зор мүмкіндік береді.

Мұнай-газ химиясы және басқа да негізгі салалардағы өңдеу өнеркәсібін дамыту үшін ресурстар қорын толықтыру өте маңызды. Қазір Үкімет тікелей мемлекеттік инвестицияға үміт артып отыр. Алдағы үш жылда бюджеттен геологиялық барлау жұмыстарына 500 миллион долларға жуық қаржы бөлу жоспарланған. Бұл өткен отыз жылда жұмсалған қаражатпен тең. Бұл, әрине, дұрыс, бірақ бәрібір жеткіліксіз.

Геология саласын дамытуға жеке капитал тарту Үкіметтің аса маңызды міндеті болып қала береді. Онсыз геологиялық барлау жұмыстары әрдайым қазынадан бөлінетін қаржыға тәуелді бюджеттік жоба болып қалуы мүмкін, – деді Президент.

Мемлекет басшысы шикізатты терең өңдеу ауыл шаруашылығына да қатысты өте өзекті мәселе екенін атап өтті. Агроөнеркәсіп кешенін қолдау шаралары қордаланған мәселелерді шешу үшін емес, тек осы саладағы жалпы өнімді арттыру үшін қабылданып жатыр деуге болады. Әлі күнге дейінгі азық-түлік импортына тәуелділік, баға өсімі – соның салдары. – Атқарушы билік бұған тосқауыл қою үшін негізінен әкімшілік шараларға жүгінеді. Үкімет осыған дейін әлеуметтік маңызды бар азық-түлік бағасын тікелей реттеуден бас тартатыны туралы айтты. Соған қарамастан, мұндай тауарлар саны 19-дан 31-ге дейін көбейді. Үкімет бұл шешімді уақытша шара деп түсіндірді. Бірақ уақытша деп басталған шара әдеттегідей тұрақты сипатқа ие болып кетпеуі керек.

Ауыл шаруашылығы өнімдерінің экспортына да нарыққа қайшы шектеулер қойылған. Шешімді қабылдау алдында оның салдары қандай болатынын ешкім ойламайды. Ене себепті бұлай жасалып жатқанын түсіну қиын емес. Себебі нарықты дамытқаннан гөрі оған шектеу қою – әлдеқайда оңай. Мұндай әрекетті тоқтату керек.

Үкімет бизнес қауымдастығымен бірлесе отырып, тамақ өнеркәсібін дамытуға қатысты жүйелі шаралар қабылдауға тиіс.

Елімізде мал шаруашылығын дамытуға мол мүмкіндік бар. Бұл айқын нәрсе. Бірақ біз осы әлеуетімізді дұрыс пайдаланбай отырмыз. Мал шаруашылығының даму стратегиясы да, қарқыны да мардымсыз, түсініксіз, кешенді жүйе жоқ. Бұл салада шешімін таппай тұрған мәселе көп. Өнімдердің басым бөлігі жеке қосалқы шаруашылықтарда және шаруа қожалықтарында өндіріледі. Еттің 60 пайызы, сүттің 80 пайызы – солардың еншісінде. Бұл жағдай өнімділікті арттыруға кедергі болып отыр.

Елімізде жем-шөп қорын даярлаудан бастап, өнімді өңдеу, жеткізу, сату үдерісі біртұтас жүйе ретінде жолға қойылмаған. Басқаша айтсақ, осының бәрін басқарудың бірыңғай жүйесі жоқ. Өкінішке қарай, 2026 жылы осындай мәселелер туралы айтуға мәжбүр болып отырмыз. Биыл Мал шаруашылығын дамыту жоспары жасалды. Бұл құжат осы саладағы олқылықтарды жойып, оның дамуына жол ашуға тиіс. Енді ақыры не болатынын көреміз, – деді Мемлекет басшысы.

Президент Халыққа арнаған Жолдауында және «Turkistan» газетіне берген сұхбатында шағын шаруашылықтарды кооперацияға біріктіру қажеттігін айтқаны белгілі. Үкімет отырысында шетелдік тәжірибені үлгі ретінде алуды, Нидерланд жүйесін мысалға келтірді. Онда шаруалар кооперациясының нақты әрі бірізді жүйесі бар. Соның арқасында олар құны 130 миллиард доллар болатын ауыл шаруашылығы өнімдерін экспорттап отыр. Президент шаруаларды жаңа үлгідегі кооператив құруға ынталандыру үшін Үкіметке батыл шаралар қабылдауды тапсырды.

– І қыркүйекке дейін Ауыл шаруашылығы кооперациясы туралы жаңа заң дайындау қажет. Шаруаларды мемлекеттік қолдау жүйесі барынша ашық болуы керек. Қазір бұл жүйенің күмәнді, көленкелі тұстары көп. Үкімет жыл соңына дейін ақпараттық жүйелерді кіріктіру жұмысын аяқтауға тиіс. Бұл қадам субсидиялау үдерісін цифрландырып, шаруалардың міндет-темелерін бақылауға алуға мүмкіндік береді.

Мал шаруашылығын тұрақты дамыту үшін ветеринарлық қауіпсіздік жүйесі сапалы болуға тиіс. Ашығын айтқанда, Қазақстанда бұл сала кенжелеп тұр. Еліміздегі 168 зертхананың жиырма жетісі ғана халықаралық стандартқа сай келеді. Мал дәрігерлерінің жұмысы толық бақылауға алынбаған. Соңғы үш жылда малға екпе салдық деп 30 мың жалған құжат жасалды.

Бұл саланы біржола тәртіпке келтіру қажет. Үкімет ветеринария саласын дамытудың кешенді бағдарламасын үш айдың ішінде қабылдауға тиіс.

Құзырлы мекемелер биыл кейбір аймақта алдымен су тасқыны, содан соң құрғақшылық болатынын айтуға. Үкімет қазірдің өзінде нақты іс-қимыл жоспарын әзірлеп қояуы керек.

Тағы да айтарым, табиғи апаттарды болжау үшін цифрлық тәсілдерді пайдаланбасақ, жұмыстың бәрі босқа кетеді. Бізде қажетті технологияның бәрін пайдалануға мүмкіндік бар. Тек соның барлығы қаншалықты жауапты

әрі жүйелі түрде қолданылады деген сұрақ туады. Мәселе – сонда.

Егіс алқаптары мен инфрақұрылымды қорғауға қажетті шаралар алдын ала қабылдануы қажет. Әр жолы мәселе пайда болған кезде ғана жанталаспай, қиындықтың алдын алған жөн. Бұрынғы қателіктерге жол бермеу керек. Көктем де келіп қалды. Үкімет әкімдіктермен бірге су тасқынына қарсы шараларды сапалы жүзеге асыруға тиіс, – деді Мемлекет басшысы.

Президент атаған айтқан алтыншы мәселені айтсақ, ол – цифрлық технологиялар мен жасанды интеллектіні кеңінен қолдау арқылы, кәсіпкерлікті қарқынды дамыту.

Жалпы ішкі өнімнің 40 пайызға, негізгі капиталға салынған инвестицияның 70 пайызға жуығы шағын және орта бизнес саласына тиесілі болуы – кейінгі жылдары жүргізілген жүйелі жұмыстың нәтижесі.

– Дегенмен қазір табысқа риза болып отыратын заман емес. Елімізде азаматтардың бизнеспен жаппай айналысуына мән беріліп, оған барынша жағдай жасалып жатыр. Бірақ мұндай шара бүгінгі таңда азық етеді. Үкімет кәсіпкерлікті дамыту ісінде енді, ең алдымен, сапаға айрықша көңіл бөлуі керек.

Мемлекеттік көмекті бизнестің технологиялық деңгейіне және санатына қарай саралап беру қажет. Шағын бизнесті қолдау шаралары нақты әрі тиімді болуға тиіс. Кәсіпкерлерді «күнкөріс режимінен» шығып, тұрақты даму жолына түсуге ынталандыру маңызды.

Шикізаттық емес сектордағы даму әлеуеті жоғары орта бизнесті қолдау шаралары дайын өнім сататын нарық ауқымын кеңейтуге ықпал етуі қажет.

Үкімет «Атамекен» кәсіпкерлер палатасымен бірлесіп, шағын және орта бизнесті қолдау саясатын түбегейлі өзгерту туралы ұсыныс әзірлеуі керек. Ұсыныстар 1 сәуірге дейін енгізілуіне тиіс, – деді Мемлекет басшысы.

Президент атап өткендей, әрбір кәсіпкер смартфон арқылы тікелей қолдана алатын біртұтас цифрлық экожүйе жасалуы қажет. Қазіргі реттеу шаралары кәсіпкерлерге әкімшілік кедергі туғызды, материалдық шығын келтіреді. Осы кедергілер мен шығындарды азайту үшін кезінде шағын және орта бизнес нысандарын тексеруге мораторий жарияланды. Бірақ мораторий мерзімі аяқталған сәтте бәрі қайтадан бұрынғы қалпына түсті. Мысалы, 2020 жылы 70 мың тексеру жасалса, бытырбұл көрсеткіш 92 мыңға дейін артқан. Тіпті, оның 85 пайызы жоспардан тыс жүргізілген. Шаш ал десе, бас алатын мұндай әрекетті доғару керек. Мұндай тексерулердің орнына медициналық қорды немесе жекеменшік мектептерді, әлеуметтік жеңілдіктер беру жүйесін тексеру керек еді.

Реттеушілік реформаның жаңа кезеңіндегі басты міндет – блокчейн мен жасанды интеллектіні пайдалану арқылы цифрлық модельге толық өту.

Бұл ретте «Реттеуші сары парақтар» (Regulatory Yellow Pages) қағидаты басылымға алынуда тиіс. Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі аталған жұмысты жыл соңына дейін аяқтауы қажет.

Одан әрі Президент «Экономиканы ырықтандыру шаралары туралы» Жарлықты орындау мәселесіне арнайы тоқталып, бұл жұмыс іс жүзінде емес, қағаз жүзінде ғана орындалып жатқанын, құзырлы органдар құжатта көрсетілген тапсырмаларға атүсті қарайтынын, бизнес жүргізуге қолайлы жағдай жасауды емес, құр есеп беруді ойлайтынын айтты. Соның салдарынан Жарлықта айқындалған басты міндеттер толығымен орындалған жоқ.

Мемлекет басшысы мысал ретінде мемлекеттік активтерді жекешелендіру үдерісін атап көрсетті.

– Үкімет жеке меншікке өтуге тиіс 473 кәсіпорынның тізімін бытыр қазан айында бекітті. Бірақ активтерді саудаға шығармақ түгілі оны сатуға дайындық шараларының өзі әлі басталған жоқ.

«Мемлекеттік мүлік туралы» жаңа заң да қабылданбады. «Қандай кедергі пайда болды? Мемлекеттік органдар неліктен өз активтерінен айырылғысы келмейді?» деген сұрақтар болуы мүмкін. Нақты себептер бар шығар, бірақ олар туралы бейхабармын. Шынын айтқанда, маған тиісті мағлұмат немесе ақпарат түскен жоқ.

Себебі бұл активтер мемлекет бюджеті есебінен қамтамасыз етіледі, яғни, оған қазынадан қомақты қаражат жұмсалып жатыр. Бұл жағдай жеке кәсіпкерліктің дамуына кедергі келтіріп, бәсекелестікті тежейтінін ұмытпауымыз қажет.

Үкімет Жарлықты орындауға қатысты ұстанымдарды бір айдың ішінде қайта қарауға тиіс. Басты мақсат – бизнеске шын мәнінде қолайлы жағдай жасайтын нақты шаралар қабылдау, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Президент атап өткен жетінші бағыт – жаңа экономикалық үлгіге көшу барысында көлік логистикасын дамытуға жете мән беру. Бұл – аса маңызды стратегиялық міндет.

Мемлекет басшысы еліміздің Еуразия құрлығындағы бірегей орнын тиімді пайдалануға стратегиялық олқылық, сондықтан бұл міндетті мән-мағынасы ерекше екенін айтты. Көлік-тасымал саласы өнеркәсіп және инвестиция саясатымен бірге біртұтас жүйе ретінде қаралуы керек. Осы кезге дейін инфрақұрылымдық рөлі басым болған транзит саласы енді экономикалық сипатқа ие болады. Жаһандық бәсеке күшейіп тұрған қазіргі заманда, бұл – өте маңызды қадам.

Қазір еліміздегі тауардың 60 пайызы теміржолмен тасымалданады. Сондықтан теміржол желілерін барынша дамыту – айрықша маңызды міндет. Бүгінде бірқатар ірі инфрақұрылым жобасының құрылысы аяқталды. Теміржол арқылы жүк тасымалдау мүмкіндігі едәуір жақсарып, теміржолдың жалпы жағдайы тұрақталды. Десек те, еліміздің теміржол транзиті саласындағы әлеуетін толығымен пайдалануымыз қажет.

– Алайда бұл маңызды мәселе бойынша анық, айқын стратегия әлі жоқ сияқты. Тозығы жеткен теміржол инфрақұрылымы әлі де көп. Кейбір жерлердегі ахуал тіпті күрделі деуге болады.

Биыл «Мойынты – Қызылжар», «Дарбаза – Мақтаарал» бағытындағы жаңа теміржол желілерін іске қосу керек. Сондай-ақ «Алтынкөл – Жетіген» және «Бейнеу – Маңғыстау» теміржолын жаңғырту жұмыстарын аяқтау қажет. «Бақты – Аягөз» желісін уақытылы пайдалануға беру керек. Аталған мәселелер туралы жиі айтатын болдық, енді нақты нәтижеге куә болайық. Жұмыстың қарқынын бәсеңдетуге болмайды.

Үкімет биыл транзиттік тасымал көлемін шамамен 65 пайызға, яғни 55 миллион тоннаға дейін көбейтеміз деген ауқымды міндет қойып отыр. Ал «Қазақстан темір жолы» компаниясының басшысы өз ақпаратында бұл жоспарға күмән келтіріп отыр.

Мәселе – бізде емес, іргелес мемлекеттердің жоспарлары мен мүмкіндіктерінде. Бұл мәселені енді анықтау қажет. Осыған орай, «Самұрық-Қазына» қоры мен «Қазақстан темір жолы» компаниясы қажетті шараның бәрін қабылдауға тиіс.

Соның ішінде цифрлық жаңғырту, яғни трансформация жұмыстарын аяқтау қажет.

Жүк тасымалдаушылардың бәріне ашық және бірдей қолдау көрсетілуіне тиіс. Ол үшін ұлттық оператордың жүк вагондарын беру жұмысын толық цифрландырып, ретке келтіру керек, – деді Президент.

Оған қоса Мемлекет басшысы теміржол саласындағы тариф саясатын реформалауды кезек күттірмейтін міндет деп атады. І қыркүйекке дейін жаңа тариф саясатының тұжырымдамасына қатысты түпкілікті шешім қабылдануға тиіс. Тариф саясаты, бұл – аса маңызды тақырып, көлік стратегиясының өзгеі саналатын мәселе. Сондықтан Үкіметке теміржолмен қатар автокөлік тасымалын дамытуға қатысты ірі жобаларды да жүзеге асыру барысын қатаң бақылауға алу тапсырылды.

– Мен «Қарағанды – Жезқазған», «Орталық – Батыс», «Ақтөбе – Ұлғайсын» бағытындағы жолдың және Қызылорда, Сарыағаш, Рудный қалаларының сыртындағы айналма жолдың құрылысы туралы айтып отырмын.

Автокөлік тасымалын дамыту туралы айтқанда, ең алдымен, жолдың сапасы мен қауіпсіздігіне қатысты мәселелер шешімін табуға тиіс. Жаңа жылға дейін жасанды интеллектіні пайдалана отырып автокөлік қозғалысын реттейтін цифрлық платформаны іске қосу керек.

Біз жүк және жолаушылар транзитін барынша тиімді ету үшін шекарадағы өткізу бекеттерін жаппай жаңғырту бастадық. Бытыр 9 бекет іске қосылды. Келесі жылдың соңына дейін тағы 33 бекет толық жаңғыртылады. Бірақ бекеттердің сапасына да қарауымыз керек.

Цифрлық тәсілдер және жасанды интеллектінің көмегімен кедендік рәсімдерді оңтайландыру керек. Бірақ бақылау да әлсіреп кетпеуге тиіс. Еліміздің және көрші мемлекеттердің ақпараттық жүйелерін өзара байланыстыру керек, – деді Мемлекет басшысы.

Президент Жолдауында жүк тасымалын басқаратын «Smart Cargo» цифрлық платформасын, сондай-ақ кеден рәсімдерін жасайтын «Keden» жүйесін енгізу тапсырылған еді. Қазір осы жүйелер пилоттық режимде жұмыс істеп тұр. Енді барлық мекеменің ақпараттық жүйесін өзара іріктіріп, бұл платформалардың толық іске қосылуын тездету керек. Осылайша, біртұтас интеллектуалды көлік экожүйесі қалыптасады.

– Қорыға келе тағы да айтып өткім келеді: алдымызда ауқымды, маңызды міндеттер тұр. Біз әрдайым бір қадам алда жүруіміз керек. Ойланып-толғанып отыратын уақыт жоқ. Батыл, тиімді шешім қабылдап, оны жедел жүзеге асыру қажет. Шынын айтқанда, бүгінгі қаралып жатқан мәселелер – белгілі, олар Жолдауымда да, Ұлттық құрылтайда да көтерілді.

Үкімет мүшелері, иә, айналымызда жүрген «сарайшылар» ел экономикасының алдында тұрған түйткілерді шешу жолын тез арада ұсынады деп күтудің қажеті жоқ деген сияқты пайымдаулар бар екенін біз жақсы білеміз.

Біз бәсекеге қабілетті ел болуымыз керек. Бәсекеге қабілетті болсақ, болашағымыз да жарқын болады. Негізгі басымдықтарымыз өзгермейді. Азаматтардың табысын арттырып, тұрмыс сапасын жақсарту басты міндет болып қала береді.

Үкімет, орталық және жергілікті атқарушы органдар өз жауапкершілігін толық сезініп жұмыс істеуге тиіс. Үкіметтің бірінші кезектегі міндеті – батыл, күмәнсіз шешімдер қабылдау үрдісін жаңғырту.

Ел игілігі және азаматтардың мүддесі үшін еңбек ету қажет. Әрбір тапсырма уақытылы әрі сапалы орындалуы керек. Ең бастысы, елге пайдасы тиетін нақты нәтиже болуға тиіс, – деп сөзін түйіндеді Мемлекет басшысы.

**Қуат ШАРАБИДІНОВ,
Гүлжазира ЖАҒАСОВА.
«Сыр бойы»**

3-бет

/// ПІКІР-ПАЙЫМ

САЛАДАҒЫ АШЫҚТЫҚТЫ КҮШЕЙТУГЕ БАҒЫТТАЛҒАН

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың төрағалығымен өткен Үкіметтің кеңейтілген отырысында ел дамуының алдағы кезеңіне арналған негізгі стратегиялық бағыттар айқындалды. Президент әлеуметтік-экономикалық саясаттың тиімділігін арттыру, мемлекеттік басқару сапасын жақсарту және халықтың әл-ауқатын нақты өсіруге бағытталған бірқатар маңызды тапсырма жүктелді.

Өсіресе білім беру мен денсаулық сақтау салаларындағы жүйелі проблемаларды шешу, цифрландыруды жеделдету және бюджет қаражатының ашықтығын қамтамасыз ету басты назарға алынды. Үкіметке І желтоқсанға дейін Бірыңғай мемлекеттік медициналық ақпараттық жүйе құру жұмысын аяқтауды тапсырды. Бұл барлық үдеріске бақылау жасап, басынан аяғына дейін қадағалап отыратын жүйе болуға тиіс екенін айтты.

– Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесінің де барынша ашық болуын қамтамасыз ету керек. Әлеуметтік медициналық сақтандыру қорында жалған құжат толтырып, деректерді бұрмалайтын қиырқы жолдар бар екені анықталды. Мен Ұлттық құрылтайдың отырысында осы мәселеге арнайы тоқталдым, – деді Президент.

Бұл бастама медициналық қызмет сапасын арттырып ғана қоймай, саланы басқарудағы ашықтықты күшейтуге бағытталған. Бірыңғай деректер базасы диагноз қою, ем тағайындау және қаржыландыру процестеріндегі адами факторды азайтып, сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін төмендетуге мүмкіндік береді.

**Жалғасбек ҮСЕНОВ,
облыстық қан орталығының директоры**

«ӘЛЕУМЕТТІК ӘМИЯН» – БІРЫҢҒАЙ ЦИФРЛЫҚ ПЛАТФОРМАСЫ

Әлеуметтік саланы қолдау қай кезде де мемлекеттің назарында. Үкімет отырысындағы негізгі мәселелердің бірі ретінде халықтың әлеуметтік жағдайы сөз болды. Еңбек министрлігіне 1 наурызға дейін отбасының цифрлық картасын пайдалана отырып, үй шаруашылықтары әлеуметтік цифрлық профильдерін қалыптастыру тапсырылды. Бұл тәсіл әлеуметтік көмекті нақты мұқтаж азаматтарға бағыттауға мүмкіндік береді.

Әлеуметтік көмек көрсету үшін Бірыңғай цифрлық платформа құру және «Әлеуметтік әмиян» жүйесінде түрлі қолдау түрлерін біріктіру жоспарланып отыр. Мұнда қаржылай төлемакыдан бастап, азық-түлік, дәрі-дәрмек, баспана немесе білім алуға берілетін ваучерлерге дейінгі қолдаудың барлық түрі

жүзеге асады. Жалпы әлеуметтік көмекті цифрландырудың артықшылығы көп. Ол төлемдер мен жалған көмек алушыларды, шығындарды азайтады.

Мемлекет басшысы әркез әлеуметтік көмек шын мұқтаждарға берілуін талап етеді. Сондықтан саланы цифрландырудың маңызы зор деп ойлаймын. Жалпы алғанда, Президенттің тапсырмалары әлеуметтік салаларды жүйелі түрде жаңғыртуға, цифрландыру арқылы басқару сапасын арттыруға бағытталып отыр.

**Жанар ДӘУЛЕТБАЕВА,
облыстық жұмыспен қамтуды
үйлестіру және әлеуметтік
бағдарламалар
басқармасы басшысының орынбасары**

Қызылорда – көркіне көрік қосып, жылдам дамып келе жатқан шаһар. Мұны осында тұрып жатқан өзімізден бұрын сырттан келген жұрт бірден байқайды. Жуырда ғана өңірде өткен Ұлттық құрылтайда Президент қаланың ел өміріндегі тарихи орнын айшықтап, даму қарқынын оң бағалады. Мемлекет басшысының «Мен Сыр елі жұртшылығының бойынан туған жерге деген сүйіспеншілікті, қамқорлық пен жанашырлықты, нағыз отаншылдықты көремін. Облыс орталығымен қатар әр ауылдың тазалығы көз тартады» деген сөзі жергілікті тұрғындардың рухы мен аймақ мәртебесін асырды.

ТАРИХИ ШАҺАРДЫҢ КЕМЕЛДІ ШАҒЫ

Мұның құр сөз емес, облыс басшысының қолдауымен және бастамасымен жүзеге асырылып жатқан жұмыстың айқын нәтижесі екенін өңірлік коммуникациялар брифингінде қала әкімі Нұржан Ахатовтың сөзі айғақтай түсті. Өткен жылдың басында 73 млрд 100 млн теңгемен бекітілген қала бюджеті жыл соңында 154 млрд 200 млн теңгеге жетті. Көрсеткіш – 210,9 пайыз. Ал биылғы бюджет – 94 млрд 200 млн теңге. Қазіргі таңда оның көлемі 140 млрд 460 млн теңгеге жетті. Қаражат өңірдегі өзекті мәселелерді шешуге, тұрғындардың өмір сүру сапасын арттыруға және инфрақұрылымдық жобаларды жүзеге асыруға бағытталып отыр.

– Халықты баспанамен қамтуда республикада алдыңғы орындамыз. Былтыр көпқабатты тұрғын үйлерді салу мен сатып алу үшін 35 млрд 812 млн теңге жұмсалып, 1890 отбасыға пәтер кілттері табысталды. Биыл кезекте тұрған отбасыларға пәтер сатып алу үшін облыстық бюджеттен 39 млрд 474 млн теңге бөлініп отыр. Өткен жылы аймақ басшысының тікелей қолдауымен жол-көлік инфрақұрылымын дамытуға 30 млрд теңге қаралды. Соның есебінен 79 көше қайта жаңғыртудан, күрделі және орташа жөндеуден өтті. Негізгі көшелердің бірі – Тәуелсіздікке 25 жыл даңғылын жаңғырту екі кезең бойынша жүргізіліп, пайдалануға берілді. Аспалы көпірден бастап Сағымбаев көшесіне дейінгі аралықтағы жол қайта жаңғыртылып, кеңейтілді. Күнделікті тіршіліктің тынымсыз қозғалысы үшін көпірдің маңызы зор. Сол себепті оған аса мән беріледі. Сондықтан біз аспалы көпір аталып кеткен Шиелі бағытындағы автомобиль көпірін де қайта жаңғырттық. Қала мен Тасбөгет кентін байланыстыратын «Қызылжарма» каналының үстінен өтетін автожол көпірін салып, іске қостық. Одан бөлек, әуежай жолындағы «Шіркейлі», Сыздық, «Жаңадария» көпірлері қайта жаңғыртылып, кеңейтілді. Қызылөзек ауылдық округіндегі «Қожақ» көпірі жаңаланды. Қазіргі кезде Жанқожа батыр көшесі бойымен өтетін теміржол асты өткелінің құрылысы жүруде, – деді шаһар басшысы.

Жергілікті билік орталыққа ғана емес, кенттер мен ауылдардағы, шет аймақтардағы жолдардың сапалы болуына басымдық беріп отыр. Өткен жылы Бөйтерек, Шанхай, Титов, КБИ, Саяхат шағын аудандарындағы 35 көшеге асфальт, «Эдельвейс», «Ягодка» саяжайларының 20-ға жуық көшесіне тас төселді. Сондай-ақ көпқабатты үйлердің (Ақмешіт, 3-ірлендірілген квартал, Астана-1, 2, Арай-3, Токмағамбетов, №3 үй) аулашілшік жолдары жаңартылды. Халық қатысатын бюджет жобасы арқылы ұзындығы 4 шақырым 7 көшеге жаяу жүргіншілер жолы салынды.

Бұл бағыттағы іс-шаралар биыл да жалғасады. Назарбаев даңғылының Баймаханов көшесінен бастап Тасбөгет кентіне дейінгі аралығы күрделі

жөндеуден өткізілмек. Бұл жұмыстың қатарына Тасбөгет кентіндегі Иманов, Бозғұл-1, Наурыз және Есен-ов көшелері енді. Сондай-ақ Баймаханов пен Шәменов көшесінің аралығына дейінгі Спанов көшесі қайта жаңғыртылады. Тәуелсіздікке 25 жыл даңғылы Маханбетов көшесіне жалғасып, Марал ишан көшесінің кіреберіс қақпаға дейінгі аралығы жаңа кейіпке енбек. Қала басшылығы бұл жобалар үшін мемлекеттік сараптама қорытындысын күтіп отыр. 2 млрд 659 млн теңгеге кент және ауылдық округтердің 29 көшесіне қайта жаңғырту, орташа жөндеу жұмысы жүргізіледі. Тізімде Белкөл кентіндегі орталық көше, Тасбөгет кентіндегі Шокай, Олжабайұлы, Әбен-ов, Абай, Қызылжарма ауылдық округіндегі Нақыпұлы, Ділдебаев, Алмағанбетов, Абдулов көшелері, Мейірманов, Алтықұлаш, Қаратау, Теренсай, Қарарын, Төсбұлақ, Құркірейік, Теріс-акпай, Ақсуат ауылдық округіндегі Байтен, Жөнбаев, Сарыкөл, Үсенбаев, Әбиев, Жаңатұрмыс, Қырықбайтақ, №10 «В», Әлімов, Қаратаев, Қызыл-өзек ауылдық округіндегі Қараөзек бекеті – 4, Құнанбаев көшелері бар.

«Сүмен жабдықтау және су бұру жүйесін дамыту» бағдарламасы аясында құны 5 млрд 526 млн теңгеге 14 жоба жүзеге асырылды. Биыл Ақ-жарма ауылдық округіне қарасты Талдыарал елді мекеніне қосымша скважина орнатылады. Ол үшін 624 млн теңге бөлінді. Биологиялық тазарту станциясын жаңғырту мен автоматтандыру жұмысын аяқтауға 1 млрд 264 млн теңге қаралып отыр. Одан бөлек 697 млн теңгеге қаладағы су құбыры желілерінің құрылысы жүргізіледі. Осы орайда Қызылорда 100 пайыз сапалы әрі таза ауызсумен қамтылған қала екенін айтуға тиіспіз.

– Тұрғындарды табиғи газбен қамту бағытындағы жұмыс жалғасын тауып келеді. Газ желісі жетпеген елді мекендерге және қала аумағында қалып қойған аумақтарға «көгілдір отын» тарту үшін 3 млрд 500 млн теңге бағытталды. Шаһар іргесіндегі «Сабалақ» елді мекені газға қосылып, тұрғындар игілігін көре бастады. Ендігі меже – «Қызылөзек» ауылдық округіне, яғни оның құрамындағы үш ауылға газ құбырын тарту. Ол үшін 1 млрд 800 млн теңгеге жоба әзірленді. Қазіргі күні қажет қаражаттың бөлінуі үшін жұмыс атқарылып жатыр. Алдағы уақытта қаланың жаңа бас жоспары бекітіледі. Оған қала жанындағы саяжайлар түгел енеді. Басты құжат негізінде Эдельвейс, Енбек, Орбита секілді саяжайларға да газ желісі жүргізіледі. Өткен жылы «Ауыл – ел бесігі» жобасы аясында 2 млрд 321 млн теңгеге Ақсуат, Досан, Қызылжарма, Қараөзек, Айнакөл ауылдарында және Қараөзек бекетінде жаңа қоныстанған аумақтарға электр желілері тартылып, тозығы жеткендері қайта жаңғыртылды. Шет аймақтар мен шаһардың өзінде қыруар шаруа атқарылып, электр желілерінің тозу

деңгейі 57 пайызға төмендеді. Биыл осы бағыттағы жұмысты жалғастыру үшін облыстық бюджеттен 2 млрд 268 млн теңге бөлінді. Біз осындай жұмыстар арқылы тұрғындарға сапалы электр энергиясын ұсынамыз, – деді Нұржан Ахатов.

Облыс орталығында көпқабатты тұрғын үйлердің қасбетін жөндеу іс-шаралары жалғасын тапты. Облыстық бюджеттен бөлінген 1 млрд теңгеге былтыр осындай жұмыс 20 көпқабатты үйге жүргізілді. Тұрғындарға қолайлы орта қалыптастыру мақсатында 20 көпқабатты үйдің аулалары абаттандырылды. Оған қалалық бюджет есебінен 1 млрд 300 млн теңге қаралды. Сонымен қатар сұранысқа сәйкес Тасбөгет, Белкөл кенттеріндегі, Қызылорда қаласындағы, Сырдария шағын ауданындағы 34 көпқабатты тұрғын үйдің шатыры ағымдағы жөндеуден өтті.

Президент Қасым-Жомарт Кемелұлының бастамасымен қолға алынған, ауыл халқының тұрмыс-тіршілігін, әл-ауқатын жақсартуға бағытталған «Ауыл аманаты» бағдарламасы табысты жүзеге асырылып келеді. 2025 жылы осы бағыттағы 46 жобаға 359 млн 500 мың теңге несиелер берілді. Өңірлік инвестициялық орталық арқылы өнеркәсіп саласына тиесілі 20 жоба қолдау тауып, кәсіп иелері 627 млн теңгеге қол жеткізді. Екінші деңгейлі банктер арқылы 86 кәсіпкер 4 млрд 600 млн теңге көлемінде жеңілдетілген несиелер алды. Осылайша жергілікті кәсіпкерлер саны 35 мыңнан, онда жұмыспен қамтылғандар саны 63 мыңнан асты. Шағын және орта кәсіпкерлікте 374 млрд 752 млн теңгеге өнім өндірілді. Құны 240 млрд теңге 16 жаңа инвестициялық жобасы іске асты. Бүгінде қаладағы «Жана базар» және «Ескі базар» аталып кеткен қосауда орталығы жаңғыртудан өткізіліп жатыр.

– Экономикамыздың өзегі ауыл шаруашылығында екені сөзсіз. Себебі мұнай қоры жылдан-жылға сарқылып,

осы салаға басымдық берілуде. Өмірі Сырдария өзенімен өзектес өңірде биыл аяқсудың тапшылығы ерекше сезілді. Мемлекет басшысының аймақ сапары барысында да диқандарымыз осы мәселені көтерген болатын. Соған қарамастан аймақ басшысының ұтымды ұйымдастыруының арқасында қажетті шаралар қолға алынып, аграрлық саланың берекесі ортайған жоқ. 8041 гектар жерге ауыл шаруашылығы дақылдары егіліп, мерзімінде толық жиналды. Негізгі дақыл күріш 3354 гектарға себілді. Гектарына 52 центнерден өнім жиналды. Биыл да диқандар қауымына қолдау жалғасады. Тек әрбір тамшы судың қадірін біліп, тиімді технологияларды ертерек енгізуіміз керек. Ол үшін лазерлік тегістеу мен тамшылатып суару әдісі кенінен қолданылады, – деді шаһар басшысы.

Спикер 2024-2025 жылдары экономиканың барлық саласында 25 мыңнан астам адам жаңа жұмыс орнымен қамтамасыз етілгенін атап өтті. Ал 2025 жылдың «Жұмысшы мамандықтар жылы» деп жариялануы жұмысшы мамандықтарының маңыздылығын арттыруға, жастарды осы салаға тартуға және еңбек нарығында сұранысқа ие мамандықтар бойынша білікті кадр даярлауға мүмкіндік берді.

Брифингте сондай-ақ білім, мәдениет, денсаулық сақтау және спорт салаларының даму барысы туралы сөз болды. «Келешек мектептері» жобасы аясында облыс орталығында 5 мектеп, тәулігіне 3 мың оқушы қабылдап, қосымша білім беретін «Сыр жұлдыздары» академиясы, физика-математика бағытындағы «Білім-инновация» лицей-интернаты балаларға есігін айқара ашты. Кәсіптік білім беру және жұмысшы мамандардың кәсіби шеберлігін шыңдайтын «Құзыреттілік орталығы» салынып жатыр. Құны 4 млрд 800 млн теңге музыкалық колледж ғимараты бой көтерді. Қала әкімі облыстық тарихи-өлкетану музейінің заманауи жаңа ғимаратқа

көшуі мәдениет пен тарихқа көрсетілген құрмет екенін жеткізді.

– Соңғы жылдары спорт инфрақұрылымын дамытуда серпінді жұмыстар атқарылуда. Президент қолдауымен 26 млрд 500 млн теңгеге 11 мың орындық жаңа стадион пайдалануға берілді. Сыр халқы асыға күткен стадион өткен жылы 4 қазанда футболдан Қазақстан кубогының финалды ойынымен ашылды. Дәл осы стадионда «Қала күні» мерекесі аталып өтті. Қазіргі таңда осы іргелі нысанның жалғасы есебінде аумағы 25 мың шаршы метр, құны 20 млрд 500 млн теңге «Қызылорда Арена» көпбейінді спорт кешенінің құрылысы қарқынды жүруде. Кешенде олимпиадалық спорт түрлеріне арналған жаттығу залдары, жүзу бассейні, халықаралық жарыстарды өткізуге арналған 2500 орындық зал қарастырылған. Құны 36 млрд 400 млн теңге 300 орындық көпбейінді аурухана орталығы бой көтеруде. Сонымен қатар 200 орындық перинаталдық орталық пен 500 орындық емхана құрылысы басталып, 10 млрд теңгеге 400 орындық емхананың іргетасы қаланады. Өткен жылы Ақ-самблеяның 30 жылдығы аясында «Қазатөнеркәсіп» ұлттық атом компаниясының қолдауымен «Достық үйінің» құрылысы басталып, жыл басында пайдалануға берілді. Ұлттық құрылтайдың тарихи отырысы сонда өтті. Ірі құрылыс нысандарының тағы бірі Президент саябағына қарама-қарсы беттен салынады. Ол – «Қайсар» академиясының ғимараты, – деді Нұржан Ахатов.

Мемлекет басшысының оңтүстік өңірлерде халық пен экономика сұранысын қамтамасыз ету жөніндегі тапсырмасына сәйкес Қызылордада жаңа жылу-электр стансасы салынып жатыр. Оның құрылысына «Ақса Энерджи» түрік компаниясы инвестиция жұмсады. Құны 26 млрд 200 млн теңге жоба аясында 623 көпқабатты тұрғын үй ыстық суға қосылуға мүмкіндік алды. Жоба қазір аяқталу кезеңіне жетті.

– «Таза Қазақстан» экологиялық бағдарламасының нәтижесінде Қызылорда еліміздегі ең таза қалаға айналып, тұрғындарымыздың тазалық этикасы мен ортақ мүддеге жанашырлық көзқарасы қалыптасты. Өткен жылы қалалық мәдени және демалыс паркін, «Қорқыт ата» скверін қайта жаңғырттық. Президент саябағында да күрделі жаңғырту жұмысы жүргізілді. Мұндағы құрылыс әлі де жалғасуда. Жоспар бойынша аталған аумақтағы нысандарды көктем шыға ел игілігіне табыстаймыз. Айта кету керек, саябақ ішінде жылдың 4 мезгілінде үздіксіз жұмыс істейтін 300 орындық заманауи балалар тынығу лагері бой көтеруде. Оған қоса, Ботаникалық білім беру орталығының ғимараты салынууда. Алдағы күндері Сырдария өзенінің үстінен Президент саябағы мен Астана шағын ауданын байланыстыратын жаяу жүргіншілер көпірінің құрылысы басталады. Президент саябағында инвестор қаражаты есебінен бес жұлдызды қонақүйдің салынуы да шаһарымыздың келбетін одан әрі арттыра түседі, – деді қала әкімі.

Назерке САНИЗОВА,
«Сыр бойы»

/// ОҚЫРМАН ОЛЖАСЫ

«БИБІ – САНА» – ТАНЫМЫ БӨЛЕК ТУЫНДЫ

Ө.Тәжібаев атындағы облыстық кітапханада жазушы, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, халықаралық «Алаш» әдеби сыйлығының лауреаты, I дәрежелі «Барыс» және «Парасат», «Құрмет» ордендерінің иегері, «Бибі-Ана» қайырымдылық қорының президенті Бибігүл Иманғазинаның «Бибі – Сана» кітабының таныстырылымы өтті. Айта кетейік, автордың бұл кітабының орыс, түрік тілдеріндегі аудармасы және нүктелі-бедерлі (Брайл шрифті) басылған нұсқасы жарық көрген.

Қаламгерлікпен қатар қайраткерлігімен қоғамда өз орнын иеленген Бибі – Ананың өнегелі өмірі мен шығармашылығын жастарға таныстыру бағытында ұйымдастырылған жиынды кітапхана директорының орынбасары Айгүл Жанғабылова жүргізді. Ол сөзінің кірпісінде кітап авторы Бибігүл Иманғазинаның отбасында болып, сұхбаттасу кезінде қаламгердің бойындағы биік парасаты, бірегей болмысы тәңті еткенін атап өтті.

Әдеби-танымдық кешке Қорқыт ата атындағы Қызылорда университетінің аға оқытушысы, филология ғылымдарының кандидаты А.Айтбаева, ақын, журналист, Қазақстан Жазушылар одағының мүшесі Ғ.Әбілда, «Ақмешіт ақшамы» газетінің бас редакторы С.Бихожа, мүгедектерге арналған оңалту орталығының директоры М.Тілеуова, «Ақмешіт апталығы» газетінің тілшісі Г.Қожахметова, сондай-ақ, Қызылорда Ашық университетінің, «Жүрениет» медициналық колледжінің оқытушылары мен студенттері қатысты.

Алғашқы сөз кезегін алған филология ғылымдарының кандидаты Айман Ералықызы жарыққа шыққан «Бибі – Сана» кітабының мазмұнын жан-жақты баяндай келіп, «Тауқымет» романынан бастау алған трилогияның түпкі идеясында тағдыр сынынан тауы шағылмай, ағысқа қарсы жүзген кейіпкер арқылы адами қасиеттің биік көрінісі айқындалып тұрғанын атап өтті.

– Автор шығармашылықты тек көңіл-күйдің эстетикалық құбылы-

сы ғана емес, жалпы өмірді қабылдаудағы рухани жауапкершілік алаңы деп түсінді, яғни жазушыны қоғам алдындағы жауапты тұлға деп таныды. Сондықтан да оның шығармаларында адамға жанашырлық, мейірім мен махаббат, намыс пен жігер, ар-ождан мәселелері негізгі идеялық өзекке айналған.

Осынау ғұмырбаяндық романы арқылы қаламгер қоғамдағы мүгедек адамға деген қасаң көзқарасты түбегейлі өзгертіп, олардың сау адамдармен бірдей өмір сүріп, дені сау ұрпақ тәрбиелеп, тіршілік ете алатынын дәлелдеді. Осы қатардағы көмекке мұқтаж көптеген жандарға қол ұшын беріп, өмірден өз орнын табуына ықпал етті.

Оқырманға жол тартқан «Бибі – Сана» кітабы қай деңгейдегі оқырман үшін де тәлім-тәрбиелік мәні жоғары туынды, – дейді ғалым.

Белгілі журналист, «Ақмешіт ақшамы» газетінің бас редакторы С.Бихожа кезінде қалың оқырманды селт еткізіп, жүрегінен орын алған «Тауқымет» романы бір адамның басынан кешкен өмірі болса да, шығарма мазмұнындағы сан қырлы оқиғалар адам жанына қатты әсер етіп, қайшылықты сұрақтардың шешімін табуға жетелейтінін айтты. Бұл орайда жастарды кітап оқуға баулудың маңызды екеніне тоқталды.

Ақын, журналист Ғазиза Әбілда «Тауқымет» романы тоқсаныншы жылдары қазақ әдебиетіне үлкен олжа салып, қалың оқырманның ыстық ықыласына бөленген туынды екенін айтты.

– Біз мектептің жоғары сыныбында оқитын кезіміз. Ол уақытта интернет дұрыс дамымаған, ұялы телефон да жоқ. Бірақ соның өзінде «Тауқымет» романы туралы әңгіме ел ішінде тез тарады. Кітапты бірімізден біріміз алып оқыдық. Шығарма желісіндегі оқиғаға жанымыз ауыра тұрып, басты кейіпкердің батылдығы мен күрескерлігін, адалдығы мен өмірге құштарлығын таныдық. Үлгі тұттық. Шынын айтсақ, романның басты кейіпкері арқылы қазақ қызының табиғи болмысын, танымы мен тағылымын, өмірге деген өзіндік көзқарасы мен биік ұстанымын білгендей болдық.

Тағдыр тауқыметін жеңіп, қоғамнан өз орнын тапқан, бүгінде «Бибі-Ана» қорының президенті Бибігүл Иманғазина қайырымдылық пен ізгілік жолын ұстанған жан. Осынау қор жұмысы арқылы ол еліміздегі мүмкіндігі шектеулі аналардың балаларына қамқорлық жасап, қолдау танытып келеді. Бір сөзбен айтқанда, «Бибі – Сана» кітабы – оқырман үшін қай кезеңде болсын, өзектілігін жоғалтпайтын өмірлік мазмұнды шығарма, – деді ол.

Кеш қонақтары қаламгердің тағдырлы өмір жолы мен шығармашылығына, қазақ оқырманы арасында кең танылған «Тауқымет» романының толықтырылып, өңделген нұсқасы «Бибі-Сана» кітабының мәні мен мазмұнына тоқталып, қалам иесінің адамгершілік ұстанымы мен әдебиеттегі орны туралы өз пікірлерін бөлісті. Сонымен қатар, жас оқырмандар берен болмысты Бибі-Ана туралы жазылған ақын жырларын оқыды. Көпшілік назарына «Тағдырлы Бибі-ана» атты кітап көрмесі ұсынылды.

«СБ» ақпарат

Екі ғасырды, екі қоғамдық құрылысты көрген, тек бағамдау мен көзқарастың ғана емес, адам ақылы мен санасының өзгеретінін мойындаған біздер, саясаттың да, экономикалық қатынастың да, тіпті мәдени-әлеуметтік бағдардың да заманына қарай жасалатынын білдік. Өзгермейтін бір қағида бар, ол – адал еңбек. Еңбек қана адамды адам, саналы тіршілік иесі атандырады. Еңбек – тек нәпақа табудың құралы емес, мінездің айнасы, ішкі дүниенің сұлу, бай болуы. Қандай да бір қиындықты жеңетін, төзім мен сабырды қалыптастыратын да еңбек. Сонымен бірге ол – өміріңнің мәні.

БОЛМЫСЫ БИІК АЗАМАТ

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2024 жылдың 15 наурызында Атырау қаласында өткен Ұлттық құрылтайдағы «Адал адам – Адал еңбек – Адал табыс» атты сөйлеген сөзі – осы айтқанымыздың айғағы. Өз сөзінде Президентіміз: «Маңызды құндылық – еңбекқорлық және кәсіби біліктілік. Өз кәсібін өте жақсы білетін, оған әбден берілген, еңбекқор адам ғана табысқа жете алады. Сондай-ақ қай жерде өзіне және еліне пайдасы тисе, сол жерге барып еңбек етуі керек. «Туған жерге туын тік» дейді халқымыз. Өте мағыналы өсиет. Жас ұрпақ бұл сөздің мән-мағынасына терең бойлауы қажет» деп, табыс көзінің тек адал еңбекте екенін нақтылап берген болатын.

Шынында да, аға ұрпақ мандай терімен еңбек етіп, оның күдіретін ісімен көрсетті. Оларда төзім мен жауапкершілік болса, еңбек оларды адал да сабырлы, жауапты да тұрақты етті. Еңбектің ең басты құндылығы – тәрбие қуатында. Қандай да болсын қиындыққа мойымай, бастаған ісін соңына дейін жеткізу, адалдық, адамгершілік – мұның бәрі еңбек үстінде қалыптасады.

Бүгінгі әңгімеге арқау болып отырған Сайлаубай Сердалиев осындай нағыз еңбектің адамы болатын.

Қатар сыйласа жүріп, адам бойындағы қасиет пен асыл мінездің еңбекпен шыңдалатынына осы кісі арқылы тағы да көзім жетті. Оның бойында үлкен жауапкершілік бар еді. Өз басына, отбасына ғана емес, ағайын-туыстың, замандастарының жауапкершілігін көтере білді. Қандай істе де сабырлы болатын, өйткені мандай терсіз, сұлу мінезсіз береке болмайды. Қайсар еді, қиындықты еңсермей жетістікке жету мүмкін емес екенін терең түсінді. Ол кісінің бойындағы қарапайымдылықтың өзін де еңбектен деп білемін.

Адамдар арасындағы қарым-қатынастағы ең басты нәрсе сыйластық қой. Сыйластық бар жерде сөзін салмақты, үнсіздіктің өзі мәнді болады. Шынайы сыйластық адамды биіктетеді, бірақ өзгеден жоғары қоймайды. Сондықтан қарым-қатынасымыздың өлшемі сыйластық болып табылады екен.

Сәкен менен 14 жастай үлкен болғанымен де атымды атаймай «Айке» дейтін. Мен Сәкен: «Сіз ағаларымнан да үлкенсіз. Сондықтан атымды атай берсеңізші» деймін ғой ыңғайсызданып. Ал ол өз дегеніне саяды.

Біздің Сайлаубай ағаға, оның бізге деген құрметі тек қазақтың әдет-ғұрып, салт-дәстүрінің шарты емес, кісіліктің өлшемі еді. Ол бір әулеттің екінші әулетке деген ықыласы ғана емес, екі рудың, екі аймақтың арасындағы сыйластық, жекжаттықтың сенім көпірі еді. Әрине, сыйластық өзінен өзі келмейді, құдалар арасындағы әдемі қарым-қатынас сөзден бұрын іспен, дастарқаннан бұрын ниетпен танылады. Құрметтеу дегеніміз асыра мақтауда емес, орынды ілтипатта, сабырлы ізетте.

Сайлаубай Сердәліұлы 1939 жылы Қызылорда облысы Арал ауданы Қаратерек ауылының «Тастак» елді мекенінде дүниеге келген. Әкесі 1941 жылы Ұлы Отан соғысына аттанып, сонда ерлікпен қаза тапқан. Шешесі Сәрсенбайқызы Ханбибі 1907 жылы дүниеге келіп, 1989 жылы қайтыс болған.

1957 жылы Қасқақұландағы орта мектепті бітіргеннен кейін Қызылорда қаласына келіп, медицина училищесіне түсіп, сонда оқиды. Бірақ еңбекке ұмтылған ол оқуын тастап, көлік жүргізушілер курсы аяқтаған соң Тасбөгет кентіндегі «Қызылордамелиорация» трестіне қарасты «Тасбөгет автобазасына» автокөлік жүргізуші болып жұмысқа орналасады. Ол кезде Қазақстанда тыңның көтеріліп, барлық

жастардың «Еңбек майданына» деген ұранмен шаруашылыққа араласып жатқан кезі болатын.

Жұмыс жүре берді. 1965-1980 жылдары Қызылорда облысында күріш егістіктері кеңейіп, барлық елді мекендерде канал қазылып, су апарылды. Сол қызған еңбек даласында Сәкен де белсене араласып, қатарының алды болып жүрді. Жұқ апармаған елді мекендері кемде-кем шығар. Сонымен қатар, Набережные Челны, Ташкент, Самарқан, Фрунзе (қазіргі Бішкек) және де Советтер Одағының басқа да ірі қалаларына іссапарларға жиі барып тұратын. Үлкен мегаполистердегі жұқ автокөлігімен жол жүру ерекшеліктерінің бірі – оның қиындығы мен жауапкершілігінде, алыстығы мен қауіптілігінде болатын. Және де бұндай іссапарларға тек тәжірибелі де сынақтан өткен жүргізушілерді жіберетін.

Жұқ автокөліктерінің неше бір ауырларын ұршықша игерген Сайлаубай өзінің адал еңбегімен таныла білді. Сол еңбектің арқасында «Ерен еңбегі үшін», «Еңбектегі ерен еңбегі үшін», «Еңбек ардагері» медальдарымен марапатталды. «Социалистік еңбек жетімпазы», «Онының бесжылдық жетімпазы», «Сырдария ауданы чемпионы» абыройлы атақтарын жеңіп алды.

Оның өмір жолына көз жүгірте отырып, мына жайды бағамдағандаймын: Адам ең алдымен еңбекқорлықпен қатар адамгершілік һәм адами болмысты жоғары ұстағаны жөн. Қандай жағдайда да әдептілік керек.

«Жігіттің басында ың gauhar бар» дейді тәрбиелі әңгімеде: оның бірі – ақыл, екіншісі – сабыр, енді бірі – көрегендік. Сол үшеуінің үш жауы бар: ақылдың жауы – ашу, сабырдың жауы – асығыстық, көрегендіктің жауы – қызғанақтық».

Ал Сайлаубай болса ақылды да сабырлы азамат болатын. Өмірден өткенше ағайынның ақылды қариясы болды, әр нәрсеге сабырлықпен қарайтын, ешқашан артық кеткен жерін көргенім жоқ. Көпті көрген, көрегенді де парасатты жан еді. Адамды «Азамат» деп сыйлады, адамгершілікті бағалады. Өзі де көпке құрметті болды.

Еңбегінің арқасында сол кездегі сөздерге делегат болды. Советтер Одағының көптеген қаласында: Москва, Есентуки, Кисловодск, Нальчик, Железноводск, Пятигорск, Брест және т.б. қалаларда, сондай-ақ Польша, Германия, Чехословакия елдерінде туристік саяхаттарда болды. Москва қаласындағы ВДНХ көрмесіне 2 рет делегат болып қайтты. Осы жетістіктерге қол жетуде Күләш апайдың да еңбегі орасан зор.

Еліміз егемендігін алғаннан кейін де Сәкен сала ардагері есебінде бірнеше рет марапатталды. Қазақстан Республикасының Индустрия және инфрақұрылымдық даму министрінің «Құрметті автокөлікші» төсбелгісін, Қазақстан Республикасы Көлік министрлігінің «Еңбек ардагері» медалін тақты. 2024 жылы 1 маусымда мерейлі 85 жасқа келгенде облыстық ардагерлер кеңесінің төрағасы Серік Дүйсенбаев, төраға орынбасары Өмірбек Шәменов және басқа да жауапты азаматтар төсек тартыңқырап жатқан ақсақалға келіп, құттықтап, өздерінің ыстық лебіздерін білдірді. Дәстүрге сай иығына шапан жауып, Күләш апаға қамзол киізді.

Осы жетістіктерінің басты себебі мен дәнекері Сайлаубайдың адал еңбегі, ішкі жан дүниесінің тазалығы мен кең парасат иесі болғанының нәтижесі деп білеміз.

Айдарбек ЖҰМАТОВ,
қаржы саласының ардагері

Хабарландыру

«Аққұм Жер» ЖШС серіктестік қатысушыларына 2026 жылдың 12 наурызы күні сағат 12.00-де жиналыс өткізілетінін хабарлайды. Мекен-жайы: Қызылорда облысы, Жалағаш ауданы, Аққұм ауылының мәдениет үйі. Қатысушыларды тіркеу 2026 жылы 12 наурыз күні сағат 10.00-де басталады.

Күн тәртібінде:

- Серіктестіктің 2025 жылғы атқарылған қызметтерінің есебі.
 - «Аққұм Жер» ЖШС қатысушылар құрамының өзгеруі.
- Егер 2026 жылдың 12 наурыз күні жиналысқа қатысушылардың қворумы жиналмаған жағдайда «Аққұм Жер» ЖШС серіктестік қатысушыларына жиналыс 2026 жылдың 13 наурыз күні сағат 12.00-де Қызылорда облысы, Жалағаш ауданы, Аққұм ауылының мәдениет үйінде өткізіледі. Қатысушыларды тіркеу сағат 10.00-де басталады.

«Аққұм Жер» ЖШС серіктестік қатысушыларына жиналысқа өздерімен бірге төлқұжаттары және сенімхат негізінде әрекет етуші қатысушылардың сенімхаттарының көшірмесі болуы тиіс.

«Аққұм Жер» ЖШС әкімшілігі

Хабарландыру

Қызылорда облыстық сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасында талап қоюшылар Ақшонтаев Мұхит Халеловичтің, Жадилов Кенжехан Абдрахманұлының, Баймыратов Ерболат Аманұлының және Азмаханов Болатбек Алмешовичтің апелляциялық шағымының қаралуы 2026 жылы 12 ақпан сағат 11:45-ке тағайындалғанын хабарлайды.

«Аққұм Жер» ЖШС әкімшілігі

Жарнама. Жарнама. Жарнама

«Сыр бойы», «Қызылординские вести», «Ақмешіт апталығы», «Ақмешіт жастары» және аудандық басылымдарға жарнама орналастырғыңыз келсе: 70-00-52 телефоны арқылы байланысуға болады.

E-mail: smjarnama@mail.ru

www.facebook.com/syrboyi.kz/

Меншік иесі
СЫР МЕДИА

жауапкершілігі шектеулі серіктестігі

БАС ДИРЕКТОР
Марат АРАЛБАЕВ
қабылдау бөлмесі тел/факс: 8/7242/ 70-00-36, 40-11-10 (1002)

БАС РЕДАКТОР
Қуат ШАРАБИДИНОВ
қабылдау бөлмесі – тел: 8/7242/ 40-02-17, 40-11-10 (1007)

Бас редактордың орынбасары – 40-11-10 (1053)
Жауапты хатшы – 70-00-81 (1037)

Бөлімдер:
руханият және ақпарат – 40-11-10 (1039, 1040)
экономика – 40-11-10 (1038, 1033)
әлеумет және саясат – 40-11-10 (1034)
жарнама – 70-00-52, 40-11-10 (1058)
есеп-қисап – 70-00-39, 70-00-38
компьютер орталығы және корректорлар – 40-11-10 (1036, 1035)

Қызылорда облыстық «Сыр бойы» газеті
КР СТ ISO 9001-2016 (ISO 9001:2015)
«Сапа менеджменті жүйелері» талаптарына сәйкес КЗ.4310318.07.03.01178 нөмірімен сертификатталған. Авторларға қаламақы тапсырыс бойынша төленеді, қолжазба өңделді және қайтарылмайды. Жариялымдар газеттің түпкілікті көзқарасын білдірмейді.
«АҚ» - ақылы қызмет.
Жарнама мазмұнына жарнама беруші жауапты.

Газет аптаның сейсенбі, бейсенбі, сенбі (сенбілік екі нөмір) күндері шығады.

Газет Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігі Ақпарат және мұрағат комитетінде тіркелген. Тіркеу куәлігі №12993-Г, 27.08.2012 ж.
Газет редакцияның компьютер орталығында теріліп, беттеліп, «ASU» баспа үйі» ЖШС сенімгерлік басқаруындағы «Сыр медиа» ЖШС баспаханасында басылды.
Тел.: 8/7242/ 40-06-68.
Газеттің таралымы бойынша 8/7242/ 70-14-08 телефон нөміріне хабарласуға болады.

www.instagram.com/syrboyi_kz

https://twitter.com/syrboyi